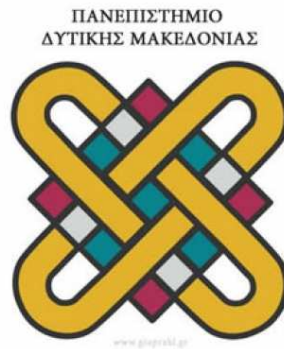

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ
ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΑΕΜ:3957

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: π. ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ ΧΑΤΖΗΦΡΑΙΜΙΔΗΣ

Β ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΜΑΡΟΥΔΗΣ

ΜΑΙΟΣ 2018

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα Πτυχιακή εργασία με τίτλο «Εκκλησίες και Μοναστήρια του νομού Ημαθίας, πνευματική και πολιτιστική προσφορά», εκπονήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης των προϋποθέσεων, για τη λήψη του πτυχίου μου από το Α.Ε.Ι. Φλώρινας. Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης. Η ανάληψή της ορίστηκε τον Απρίλιο του 2017, με υπεύθυνο καθηγητή τον κ. π. Ειρηναίο Χατζηεφραιμίδη.

Η ολοκλήρωσή της πραγματοποιήθηκε εντός των προβλεπόμενων, από το Α.Ε.Ι. Φλώρινας, χρονικών ορίων, τον Απρίλιο του 2017. Σκοπός μου κατά τη διάρκεια της συγγραφής. Έγινε προσπάθεια, έτσι ώστε το περιεχόμενό της εργασίας να είναι κατανοητό και σαφές, γι' αυτό η ανάλυση του θέματος έγινε με χρήση πληθώρας παραδειγμάτων,. Ελπίζω το περιεχόμενό του να καλύπτει, όχι μόνο το εξεταζόμενο θέμα , αλλά να ανταποκρίνεται και στις απαιτήσεις των καθηγητών μου. Θα ήθελα εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον επιβλέποντά καθηγητή μου, π. Ειρηναίο Χατζηεφραιμίδη, για τη βοήθεια και τις χρήσιμες ιδέες του, που συνέβαλαν στην βελτίωση της εργασίας. Ευχαριστώ επίσης τον καθηγητή κ. Καμαρούδη Σταύρο, χάριν στον οποίο ήμουν προετοιμασμένος για τη συγγραφή των εργασιών. Ευχαριστώ τον Δήμο Βέροιας και Νάουσας για τις χρήσιμες πληροφορίες που μου παρείχαν.

Ευχαριστώ τους Καθηγητές της Σχολής που συνέβαλαν στην απόκτηση των απαραίτητων γνώσεων για την επιτυχή φοίτησή μου και την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας, αλλά κυρίως που ενίσχυσαν την αγάπη μου για τον παιδαγωγικό κλάδο, που υπήρχε από τα παιδικά μου χρόνια. Περισσότερο από όλους, οφείλω να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, διότι χωρίς εκείνους η απόκτηση ενός πτυχίου θα ήταν αδύνατη ή έστω, πολύ δύσκολο εγχείρημα. Τους ευχαριστώ που στάθηκαν δίπλα μου όλα αυτά τα χρόνια και για την υπομονή που έδειξαν.

ΥΛΙΚΑ – ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τα υλικά και οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για την ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας ήταν βιβλία σχετικά με την περιοχή μελέτης. οι διάφορες χρήσεις που υπάρχουν στο χώρο συλλέχτηκαν από τούς Δήμους Νάουσας και Βέροιας. Για την ανάλυση των στοιχείων χρησιμοποιήθηκε ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, μολύβι και χαρτί για την επιτόπια αποτύπωση της περιοχής και φωτογραφική μηχανή για την λήψη φωτογραφιών.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα της πτυχιακής μου εργασίας αφορά της Εκκλησίες και τα μοναστήρια του νομού Ημαθίας πνευματική και πολιτιστική προσφορά, από την πόλη της Νάουσας και την πόλη της Βέροιας. Σκοπός της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας είναι η ανάδειξη του εκκλησιαστικού πλούτου που υπάρχει στον Νομό Ημαθίας. Η εργασία χωρίζεται σε 3 κεφάλαια. Ξεκινάει γενικά με την προσφορά της εκκλησίας στη διασφάλιση της εθνικής μας ταυτότητας. Η προσφορά της στην Ελλάδα αλλά και στις γύρω περιοχές. Το κεφαλαίο 2 αφορά εκκλησίες από την πόλη της Νάουσας και την πόλη της Βέροιας. Το κεφαλαίο 3 αφορά μοναστήρια από την πόλη της Νάουσας και την πόλη της Βέροιας.

SUMMARY

The theme of my diploma thesis on the churches and monasteries of the prefecture of Imathia is a spiritual and cultural offer from the city of Naoussa and the city of Veria. The purpose of this dissertation is to highlight the ecclesiastical wealth that exists in the prefecture of Imathia. The work is divided into 3 chapters. It generally starts with the church's offer of securing our national identity. Its offer in Greece and in the surrounding areas. Chapter 2 concerns churches from the city of Naoussa and the city of Veria. Chapter 3 concerns monasteries from the city of Naoussa and the city of Veria.

Κεφάλαιο 1 Η προσφορά της εκκλησίας στη διασφάλιση της εθνικής μας ταυτότητας

Η Εκκλησία ενώνει. Έχουμε φτάσει σε σημείο να πιστέψουμε ότι η ανθρώπινη αξία έχει ευτελίσει από την πολυδιάστατη κρίση που μαστίζει την ελληνική κοινωνία, την καταβράθρωση των ηθικών αξιών, τα εκφυλιστικά φαινόμενα, την αδιαφορία για το γείτονα. Και έρχονται πολλοί για να τονίσουν

μόνο τα λάθη της σημερινής Εκκλησίας. Αναμφιβόλως, στην Εκκλησία υπάρχουν πολλές παθογένειες. Το ζήτημα όμως δεν είναι να βλέπουμε μόνο τα λάθη, αλλά να αναγνωρίζουμε και όλα όσα έχουν προσφέρει άνθρωποι της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας. Ξεκινώντας, αξίζει να αναφερθεί ότι όπου χτίστηκε εκκλησία, η περιοχή αναβαθμίστηκε. Ο κόσμος ήρθε πιο κοντά, μέσω της εκκλησίας η επικοινωνία έγινε συχνότερη. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε αυτό που λένε οι Μικρασιάτες ότι μόλις κατέφθασαν στην κυρίως Ελλάδα, η γειτονιά, το σχολείο, το χωράφι και η εκκλησία τούς έφερε κοντά με τους γηγενείς.

Επίσης, σημαντικό είναι και το κοινωνικό έργο της εκκλησίας, η ανθρωπιστική δράση της για την ανακούφιση των Ελλήνων συμπολιτών μας που υποφέρουν την περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύουμε. Η Εκκλησία δίνει ελπίδα σε όσους έπαψαν πια να ελπίζουν και παρακινεί τον καθένα από εμάς να βάλει το δικό του λιθαράκι στην προσπάθεια αυτή.

Ακόμη, αξιόλογες είναι οι συχνές πρωτοβουλίες ανθρώπων της εκκλησίας που συμμετέχουν ή διοργανώνουν εκδηλώσεις με κοινωνικό υπόβαθρο, όπως η εξάρτηση των νέων από το διαδίκτυο και τα ναρκωτικά, αλλά και εκδηλώσεις που καλύπτουν όλο το φάσμα του πολιτισμού, όπως γλώσσα, παράδοση, χοροί και εκδρομές σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Τέλος, ας θυμηθούμε τα λόγια ενός κληρικού της Εκκλησίας: Το πιο εύκολο και βολικό είναι να μένει κανείς αμέτοχος και αδρανής. Να παρακολουθεί απλώς τις εξελίξεις αντί να τις διαμορφώνει ή να έρχεται ως κήνσορας, όψιμος τιμητής του έργου των άλλων. Θα έπρεπε κανείς να ανήκει στην κατηγορία των μικρόψυχων για να κλείνει τα μάτια σε ότι με πολύ κόπο δημιουργούμε. Καλώ όλους τους Έλληνες σε στράτευση και συνεργασία για να αποδείξουμε ότι μπορούμε να προσφέρουμε πολλά, σε πείσμα αυτών που επενδύουν πολλά στην αποτυχία μας”.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1,1 (ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ)

Η ΕΛΛΑΔΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ανεξαιρέτα κάθε ελληνική οικογένεια συνεχίζει να αποδυναμώνει την κοινωνία και να μετατρέπει την καθημερινότητα των πολιτών από καθημερινότητα δημιουργίας και εξέλιξης σε καθημερινότητα καθήλωσης και εξαθλίωσης. Στις μέρες της κρίσης οι δυνατότητες του ελληνικού κράτους, όπως κατέληξε, είναι σίγουρα περιορισμένες αν και γίνονται φιλότιμες προσπάθειες από τις τοπικές αυτοδιοικήσεις να σταθούν στο ύψος των περιστάσεων. Ακόμη και αυτές όμως οι προσπάθειες καταλήγουν στη διακριτική ευχέρεια του απλού πολίτη που τρέφει ακόμη συναισθήματα αλληλεγγύης, μόνο που τώρα ο ίδιος είναι με άδειες τσέπες.

Ο φορέας που σταθερά όμως έχει αδιαμφισβήτητα πρωτοστατήσει τις κρίσιμες ώρες αυτές υπέρ της αλληλεγγύης, της στήριξης και ενδυνάμωσης των ασθενών, των αδυνάτων και των καταπονημένων ομάδων, είναι η εκκλησία, παρά τον πόλεμο που κατά διαστήματα δέχεται από διάφορες ομάδες με άλλου είδους συμφέροντα.

Από την Εκκλησία οργανώνονται καθημερινά 280 συσσίτια, από τα οποία σιτίζονται 499.091 άτομα. Λειτουργούν 150 κοινωνικά παντοπωλεία, από τα οποία εξυπηρετούνται 75.588 πρόσωπα, χορηγούνται 1.303 επιδόματα-υποτροφίες και βοηθούνται στο σπίτι 3.502 πρόσωπα. Η Εκκλησία έχει υπό την εποπτεία της 2.070 μονάδες κοινωνικής φροντίδας, γηροκομεία, ορφανοτροφεία.

Ακόμη βέβαια το πρόβλημα δεν έχει εμφανιστεί σε όλο του το μέγεθος, αφού καθημερινά διογκώνεται, παρά το γεγονός ότι η προσφορά και το κοινωνικό έργο της Εκκλησίας είναι τεράστιο.

Μητροπόλεις σε όλη την Ελλάδα δραστηριοποιούνται με όλες τους τις υπηρεσίες προκειμένου να αντιμετωπίζουν τα περιστατικά της περιοχής τους.

Η Αρχιεπισκοπή Κρήτης, αλλά και μητροπόλεις, όπως η Μεσογαίας και Λαυρεωτικής, η Μητρόπολη Κορίνθου, η Μητρόπολη Πατρών, Ζακύνθου, Δωδώνης, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Κισσάμου και άλλες, προσφέρουν στους

πολίτες που έχουν ανάγκη στηρίζοντας κοινωνικές υπηρεσίες που απευθύνονται σε άτομα με ειδικές ανάγκες, σε άτομα με αναπηρίες και σε καρκινοπαθείς.

Γεγονός είναι ότι μαζί με τα ντόπια περιστατικά ανέχειας, τώρα πια έχουν προστεθεί σε μεγάλο βαθμό και τα περιστατικά προσφύγων που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση με τους Έλληνες που χτυπήθηκαν από την κρίση.

Ιδιαίτερο μερίδιο σύμφωνα με τα στοιχεία έχει στο έργο αυτό η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου, η οποία από την αρχή της κρίσης διάθεσε όλα τα κονδύλια και τις χορηγίες φίλων της Μονής για το έργο της εκκλησίας, ούσα η μόνη σταθερή δύναμη μηνιαίως για τα συσσίτια της αρχιεπισκοπής, το κοινωνικό έργο μητροπόλεων, την στήριξη πολύτεκνων οικογενειών ακόμη και την παροχή σκαφών σε ακριτικά νησιά, καθώς και τις αποφυλακίσεις πολιτών που μπήκαν φυλακή για οικονομικούς λόγους ενισχύοντας παράλληλα και τις οικογένειές τους.

Η ιερά Μονή λόγω της παγκόσμιας εμβέλειας και ως ένα από τα μεγαλύτερα ορθόδοξα μοναστήρια στον κόσμο έχει ενεργοποιήσει σύμφωνα με την έρευνα όλες τις πηγές εσόδων από ανθρώπους και ιδρύματα που ασπάζονται το έργο τους. Μόνο για τις αποφυλακίσεις αυτών έχουν δοθεί από την Ιερά Μονή τουλάχιστον 2 εκατ ευρώ. Δόθηκαν επίσης υποτροφίες σε αριστούχους πολύτεκνους, ενίσχυση σε σχολεία, στήριξη ασθενών ομάδων και πολιτιστικών γεγονότων.

Το 2015 η Εκκλησία της Ελλάδος έδωσε πάνω από 130 εκατομμύρια ευρώ για το φιλανθρωπικό έργο της. Το ποσό αυτό καλύπτει όλες τις ανάγκες διατροφής, τα λειτουργικά έξοδα των Ιδρυμάτων της Εκκλησίας της Ελλάδος. Μάλιστα συγκρίνοντας τις σημερινές δαπάνες σε σχέση με προηγούμενα χρόνια, το ποσό έχει αυξηθεί κατά 26%,

Σημειωτέον ότι το έτος 2010 όλοι οι φορείς της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος δαπάνησαν για το φιλανθρωπικό και κοινωνικό τους έργο το ποσό των 96.234.510,47 ευρώ.

Στην Εκκλησία της Ελλάδος σήμερα λειτουργούν 58 γηροκομεία, 21 οικοτροφεία, 13 ορφανοτροφεία, 15 ιδρύματα χρονίως πασχόντων ατόμων, 8

ιδρύματα ατόμων με ειδικές ανάγκες, 15 κέντρα ψυχικής υγείας, 15 νοσοκομεία, 2 άσυλα ανιάτων, 22 βρεφονηπιακοί σταθμοί, 6 παιδικοί σταθμοί, 75 φροντιστήρια σχολικών μαθημάτων, 103 σχολές διαφόρων ειδικοτήτων, 20 ξενώνες, 3 σχολεία, 6 φοιτητικές εστίες, 258 πνευματικά κέντρα, 77 τράπεζες ρούχων και 50 άλλα ιδρύματα. Επίσης, λειτουργούν 51 κατασκηνώσεις, στις οποίες εξυπηρετούνται 16.237 νέοι. Οι ενορίες λειτουργούν ως βάση αυτής της προσφοράς αφού ο κάθε αδύναμος θα φτάσει μέχρι την ενορία να ζητήσει βοήθεια. Από τις 140 περίπου ενορίες οι περισσότερες των μισών διοργανώνουν συσσίτια για τους κατοίκους της περιοχής, ενώ οι άστεγοι απευθύνονται συνήθως στα κεντρικά συσσίτια της Ομόνοιας, εκεί που κάποτε, πριν από πέντε δηλαδή χρόνια, όσοι έτρωγαν από το συσσίτιο της Ομόνοιας ήταν μετανάστες, ενώ σήμερα οι Έλληνες ξεπερνούν το 70%.

Η βοήθεια στο σπίτι είναι ακόμη ένας τρόπος προσφοράς αφού με ειδικά πακέτα τροφίμων βοηθιούνται οικογένειες ή άτομα που δεν μπορούν να καταφύγουν στα συσσίτια.

Άνεργοι νέοι, συνταξιούχοι, πρώην μισθωτοί, πρώην επιχειρηματίες, καλλιτέχνες, είναι αρκετοί από αυτούς που δέχονται τα συσσίτια ως μάνα εξ ουρανού.

Καθημερινά ετοιμάζονται 1,5 εκατομμύριο μερίδες φαγητού σε όλη τη χώρα γι' αυτούς που δεν έχουν τη δυνατότητα να φάνε σπίτι τους. Πέρα από τις προσφορές ανώνυμων φιλεύσπλαχνων πολιτών, η Εκκλησία στο σύνολό της ξοδεύει εκατοντάδες χιλιάδες ευρώ για την κάλυψη των αναγκών των πεινασμένων. Υπάρχουν ενορίες σε χαμηλότερου βιοτικού επιπέδου, περιοχές που στηρίζουν ακόμη και τα σχολεία της γειτονιάς. Σε πολλά από αυτά, τα παιδιά συνεχίζουν και λιποθυμούν από την ασιτία στην αυλή του σχολείου τους, με αποτέλεσμα οι δάσκαλοι να συνεργάζονται με την τοπική ενορία, ώστε να φροντίζουν αυτά τα παιδιά και να μειώνουν τέτοια περιστατικά.

1,2 ΣΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ

Η Ημαθία, όπως και όλες οι περιοχές της Ελλάδος, θα λέγαμε πως χρωστάνε πολλά στην Εκκλησία και στον ρόλο που αυτή διαδραμάτισε ανά τους αιώνες. Στην Ημαθία ωστόσο πέρα από την πνευματική της προσφορά η Εκκλησία και οι εκκλησιαστικοί ταγοί προσέφεραν σε πολλούς τομείς.

Ιστορικά η Εκκλησία στάθηκε αρωγός με την συμμετοχή της στους απελευθερωτικούς αγώνες των Ελλήνων. Τα μοναστήρια της Ημαθίας, όπως αυτό της Παναγίας Δοβρά, έγιναν προπύργια για τους Έλληνες, που έχοντας τα σαν ορμητήρια πολέμησαν τους Οθωμανούς. Κατά την Επανάσταση της Νάουσας το 1822, η Εκκλησία ήταν αυτή που ευλόγησε την επαναστατική σημαία και που βοήθησε τους Ναουσαίους αγωνιστές τόσο ηθικά όσο και οικονομικά. Κατά τον Μακεδονικό Αγώνα η Εκκλησία βρέθηκε και πάλι μπροστά.

Πολιτιστικά, οι εκκλησίες και τα μοναστήρια της περιοχής αποτέλεσαν ανά τους αιώνες κοιτίδες πολιτισμού. Μέσα σε αυτά, υπάρχει αμύθητης πολιτιστικής και πνευματικής αξίας θησαυρός, από τοιχογραφίες, χειρόγραφα και αρχεία που σώθηκαν χάρη στην επιμονή και την διάθεση εκκλησιαστικών ανδρών.

1,3 ΣΤΙΣ ΓΥΡΩ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Η φιλανθρωπία κυριαρχούσε από τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους στην Αποστολική Εκκλησία. Δεν υπήρχε φτωχός μεταξύ των πιστών. Δεν ανέχονταν να έχουν κάτι που να μην το έχει και ο εν Χριστώ αδελφός τους. Το πνεύμα της αγάπης, της φιλανθρωπίας, της αλληλοβοήθειας, της κοινοκτημοσύνης και ακτημοσύνης που βιώθηκε στο «Βυζάντιο», καθώς και στα σινάφια της

Τουρκοκρατούμενης Ελλάδας, είναι η συνέχεια της ζωής της πρωτοχριστιανικής Ενορίας. Στις μέρες μας το πνεύμα αυτό διατηρείται αλώβητο στα μοναχικά καθιδρύματα (κοινόβια, σκήτες, κελλιά κ.λ.π.). Αυτό το πνεύμα αγκαλιάζει όλα τα πράγματα και όλες τις ανάγκες, τόσο τις υλικές όσο και τις πνευματικές. Στις σκήτες και στα Μοναστήρια υπάρχει λ.χ. ο θεσμός των «Παγκοινιών», όπου όλοι βοηθούν σ' ένα δύσκολο έργο και μία έκτακτη ανάγκη κάποιου αδελφού ή κάποιας συνοδίας. Αυτό το πνεύμα-πολίτευμα μπορεί να λειτουργήσει οδηγητικά για τον σύγχρονο ποιμένα της κοσμικής Ενορίας, καθώς και για τους εν τω κόσμω πιστούς. Είναι πάρα πολύ οικοδομητικό για τους πιστούς, αλλά και για τους απίστευτους, το να καλλιεργείται στην κοσμική Ενορία η αλληλογνωριμία, η συνεργασία, η αλληλοϋποστήριξη και η αλληλοβοήθεια (πνευματική και υλική).

Αυτά τα έργα θα πρέπει να ασκούνται τόσο με πνευματικές όσο και με υλικές προσφορές στην Ενορία. Οι υλικές προσφορές περιλαμβάνουν προσφορές χρημάτων, αγαθών, γαιών, προσφορές εθελοντικής εργασίας, καθώς και προσφορές γνώσεων, τεχνογνωσίας κ.λ.π. Οι πνευματικές προσφορές περιλαμβάνουν τα έργα της πνευματικής ελεημοσύνης προς όλους. Η προσφορά μπορεί να γίνεται είτε σε προσωπικό, είτε σε συλλογικό επίπεδο. Ο θεσμός των «παγκοινιών», επίσης, θα είναι πολύ ωφέλιμο να λειτουργήσει εκτός από την μοναστική και μέσα στην κοσμική Ενορία. Στην παγκοινιά (=παν+κοινό) όλη η ενοριακή κοινότητα κινητοποιείται για να συνδράμει κάποια έκτακτη ανάγκη ενός ή περισσοτέρων μελών της. Η συμβολή του ποιμνίου της ενοριακής κοινότητας στα εμπερίστατα μέλη της μπορεί να είναι ποικίλη: προσφορά προσωπικής εθελοντικής εργασίας, προσφορά χρημάτων ή άλλων υλικών αγαθών, φαρμάκων, οικοδομικών υλικών, φροντιστηριακών μαθημάτων, τεχνογνωσίας, κ.λ.π. Γενικά μεταξύ των μελών της κοσμικής Ενορίας θα πρέπει να καλλιεργηθεί το κοινοτικό πρωτοχριστιανικό πνεύμα της αλληλοβοήθειας, της αλληλοϋποστήριξης και της ανιδιοτελούς θυσιαστικής αγάπης, τόσο όσον αφορά τις βιοτικές, όσο και τις πνευματικές ανάγκες. Όλοι οι πιστοί είμαστε υπεύθυνοι για όλους και όχι μόνο οι ποιμένες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ

ΝΑΟΥΣΑ

2,1 Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Παναγία) Νάουσα

Ο ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου της Νάουσας, γνωστός και ως Παναγία, είναι ένας από τους πιο επιβλητικούς ορθόδοξους ναούς της πόλης. Κατασκευάστηκε το 1833, έντεκα χρόνια μετά το ολοκαύτωμα της Νάουσας, και 3 μόλις χρόνια μετά την άδεια για την επανακατοίκησή της. Πρόκειται για μια ξυλόστεγη, τρίκλιτη βασιλική χωρίς τρούλο.

Η κτητορική επιγραφή και η ιστορία του ναού

Με την είσοδο μας στον ναό διαβάζουμε την επιγραφή πάνω από την θύρα. Από αυτήν μαθαίνουμε ότι κτίστηκε επί του μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Διονυσίου, ο οποίος χαρακτηρίζεται στην επιγραφή ιλαρός και σύννους. Τα έξοδα για την κατασκευή της εκκλησίας κάλυψε ο (Χατζη) Πέτρος, γιος του Παπα - Αναστασίου, με απώτερο σκοπό τη σωτηρία της δικής του ψυχής και των γονιών του. Τέλος, μαθαίνουμε ότι αρχιμάστορας της οικοδόμησης του ναού υπήρξε ο Γιαννούσης Γκίκας.

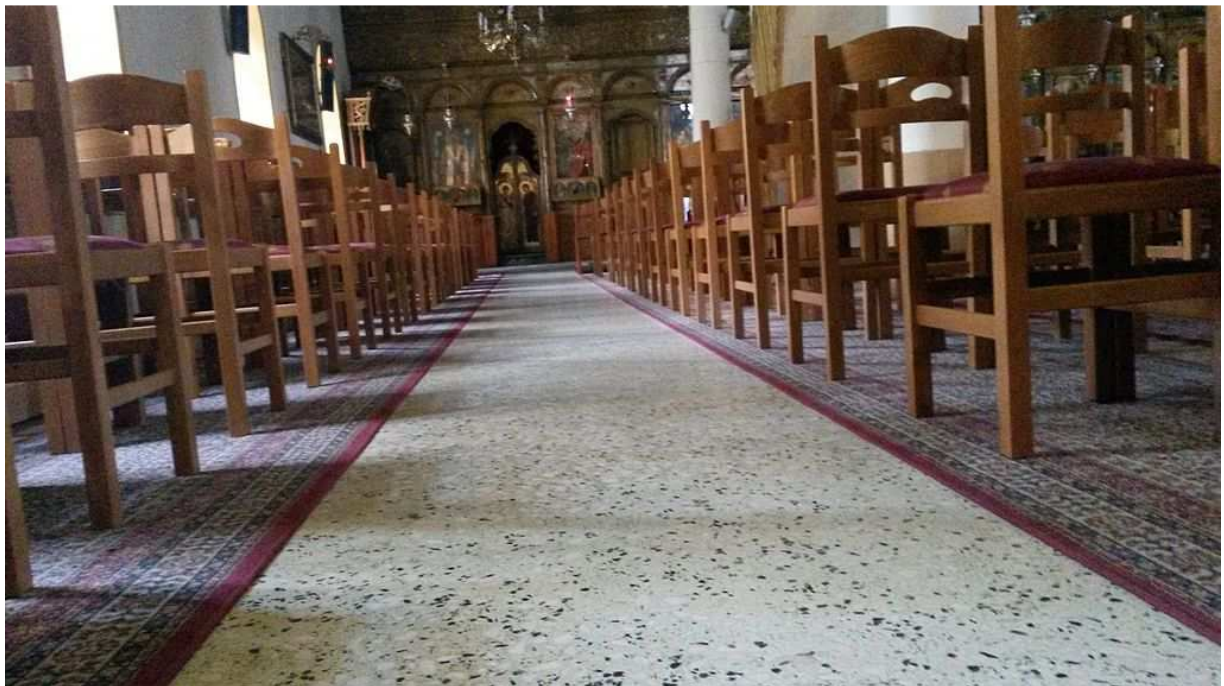
Η επιγραφή έχει ως εξής[1]:

ΙΛΑΡΟΣ ΗΝ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΚΑΙ ΣΥΝΝΟΥΣ ΑΜΑ ΦΙΛΕ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΤΟΥΝΟΜ' ΕΧΟΝ ΑΝΗΡ ΟΥΤΟΣ ΟΤΕ
ΚΑΛΛΟΣ ΛΑΜΠΡΟΝ ΕΙΛΗΦ' Ο ΝΑΟΣ ΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΝΟΥ
ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΑΚΗΡΑΤΟΥ ΑΜΑ ΠΑΡΘΕΝΟΥ
ΑΔΡΑ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΔΡΟΣ ΚΑΛΟΚΑΓΑΘΟΥ
ΠΕΤΡΟΥ ΣΥΝΕΤΟΥ ΠΑΙΔΟΣ ΧΑΤΖΗΠΑΠΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
ΕΝΕΚΑ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ
ΟΣ ΕΝΕΡΓΟΣ ΧΑΙΡΕΙ ΕΙΝΑΙ ΑΕΙ ΤΟΙΟΥΤΟΝ ΕΡΓΩΝ
ΕΠΙΣΤΑΣΙΑΝ ΔΕ ΕΥΡΕΝ ΗΝΙΚΑ ΤΟΥΤ ΕΞΕΤΕΛΕΙ
ΓΙΑΝΟΥΣΗΝ ΓΚΙΚΑ, ΟΣΤΙΣ ΧΑΙΡΩΝ ΚΑΙ ΕΠΟΝΕΙ ΟΥΤΟΣ
ΛΟΓΟ ΠΟΝΩ ΤΕ ΠΟΛΛΩ ΩΣ ΧΡΙΣΤΩΝΥΜΟΣ ΥΠΑΡΧΩΝ
ΚΑΙ ΕΜΠΛΕΩΣ ΦΡΟΝΤΙΔΟΣ ΩΣ ΤΙΣ ΕΥΣΕΒΩΝ ΕΥΦΡΟΝΩΝ

Ο αναφερόμενος στην επιγραφή Διονύσιος διετέλεσε επί 17 χρόνια Μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης, από το 1824 ως το 1848. Προσέφερε πολύτιμο έργο για την αποκατάσταση των Ναουσαίων στις εστίες τους και την ανοικοδόμηση των τεσσάρων ενοριακών εκκλησιών μετά την επανοίκιση της πόλης. Για μεγάλο χρονικό διάστημα διατηρούσε αγαστή συνεργασία με τους παράγοντες της πόλης για την πρόοδο των κοινών έργων.[2] Για τον κτήτορα του ναού Χατζή - Πέτρο Παπαναστασίου, γνωρίζουμε ότι υπήρξε ο γενάρχης της σημαντικής για τα πράγματα της πόλης οικογένειας Πετρίδη, συγγενικής με την βιομηχανική/επιχειρηματική οικογένεια Κύρτση. Ο πατέρας του Αναστάσιος ήταν παπάς στον ναό του Αγίου Γεωργίου της Νάουσα προεπαναστατικά. Η απότερη καταγωγή του είναι από το χωριό Ντραζίλοβο του Βερμίου, όπου πρόγονός του κατά τον 18ο αι. ανελίχθηκε σε υψηλά αξιώματα της τοπικής διοίκησης, καθώς έφτασε να γίνει βιλάετ κοτζιάμπασης ολόκληρης της περιοχής των Βοδενών. Λόγω της συμβολής του Χατζή-Πέτρου στην οικοδόμηση του ναού της Παναγίας για ολόκληρο τον 19ο αι. ως τις αρχές του 20ου η οικογένεια των Πετριδαίων διατηρούσαν προνομιακή σχέση με την εκκλησία και κατείχαν σημαντική θέση στα ενοριακά πράγματα.

Αρχιτεκτονική

Ο ναός της Παναγίας είναι ένα χαρακτηριστικό οικοδόμημα του 19ου αι., απλό και κομψό συνάμα. Ο αρχιτεκτονικός του τύπος είναι ξυλόστεγη βασιλική χωρίς τρούλο. Το κτήριο χωρίζεται σε τρία σχετικά ευρύχωρα κλίτη με δυο σειρές κιόνων που συγκρατούν τόξα στηρίζοντας την ξύλινη οροφή. Στην ανατολική πλευρά του ναού ανοίγονται τρεις κόγχες. Κάθε κόγχη αντιστοιχεί και σε μια από τις τρεις ξεχωριστές λατρείες του ναού. Η βόρεια και η νότια κόγχη είναι αφιερωμένες στον Άγιο Θεοφάνη και τους Αγίους Ταξιάρχες αντίστοιχα. Η μεσαία κόγχη, που είναι και η μεγαλύτερη, αφιερώνεται στην Παναγία. Αξιοζήλευτη είναι η ξυλόγλυπτη οροφή του ναού. Στο κέντρο εικονίζεται ο Χριστός Παντοκράτορας, που τον περιβάλλουν Άγγελοι. Περιμετρικά στο κεντρικό κλίτος η οροφή διακοσμείται με ξύλινα ανάγλυφα φυτικά κοσμήματα (άμπελος με σταφύλια). Ο ναός δεν φέρει εκτενή αγιογράφιση. Μόνο πάνω από τα τόξα στο κεντρικό κλίτος εικονίζονται προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης, Ευαγγελιστές και άλλοι Άγιοι σε μετάλλια.

Φορητές εικόνες του τέμπλου

Το τέμπλο του ναού είναι απλό και απέριττο. Χωρίζεται σε τρεις ζώνες, με θωράκια στην κατώτερη, μεγάλες φορητές εικόνες στην κεντρική και μικρές εικόνες με θέματα από την ζωή και τα θαύματα του Χριστού στην ψηλότερη.

Πάνω από την Ωραιά πύλη, ο κεντρικός καθ' ύψος άξονας του τέμπλου καταλήγει στα "Λυπηρά".

Ο Ιησούς και η Παναγία Παντάνασσα στο τέμπλο

Οι εικόνες του Ιησού Χριστού και της Παναγίας Παντάνασσας βρίσκονται εκατέρωθεν της Ωραιάς πύλης του ναού στην κεντρική ζώνη του τέμπλου. Η εικόνα του Χριστού παριστάνει τον Ιησού ως αρχιερέα και ευλογούντα. Στο αριστερό του χέρι κρατάει το ανοιχτό Ευαγγέλιο. Φορά μία κόκκινη ενδυμασία και πράσινο πανωφόρι. Δύο σεβίζοντες άγγελοι στέκονται εκατέρωθεν του πιο ψηλά. Η εικόνα χρονολογείται βάσει επιγραφής το 1838. Η εικόνα της Παναγίας που επιγράφεται ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑ είναι σήμερα επιχρυσωμένη και στολισμένη με διάφορους πολύτιμους λίθους (από το 2011). Η Παναγία δεομένη υποβαστάζει ευλαβικά στο αριστερό της χέρι τον μικρό Χριστό, ο οποίος με το δεξί του χέρι ευλογεί και με το αριστερό κρατά το ανοιχτό Ευαγγέλιο. Η εικόνα είναι ιστορημένη από τον αγιογράφο Δημήτριο από τη Σαμαρίνα τη δεκαετία του 1830. Η σωζόμενη επιγραφή έχει ως εξής: Διά χειρός Δημητρίου ζωγράφου Σαμαριναίου Ιουλίου. Ο Δημήτριος που κατάγεται απο την Σαμαρίνα της Πίνδου ζωγράφισε και τοιχογραφίες στο μοναστήρι του Αγίου Σωτήρος στη Σαμαρίνα.[3]

Οι Άγιοι Γεώργιος, Μηνάς και Δημήτριος και ο Άγιος Αθανάσιος

Στην εικόνα των Αγίων Γεωργίου, Μηνά και Δημητρίου εικονίζονται οι τρεις δημοφιλέστατοι στρατιωτικοί άγιοι της Ορθοδοξίας. Και οι τρεις φέρουν όπλα και πανοπλία. Ο Άγιος Μηνάς είναι στη μέση και φέρει ένα δόρυ, ο Άγιος Γεώργιος είναι στα αριστερά και φέρει επίσης ένα δόρυ, ενώ στα δεξιά βρίσκεται ο Άγιος Δημήτριος που κρατάει μαζί με τον Άγιο Μηνά ένα ξίφος και μας ευλογεί με το αριστερό του χέρι. Ενδιαφέρον έχει ότι στο όνομα των τριών αγίων τιμώνται τρεις ξεχωριστές εκκλησίες της Νάουσας. Και οι τρεις άγιοι της εικόνας αυτής εμφανίζουν πολλές τεχνοτροπικές ομοιότητες με την εικόνα του Αγίου Αθανασίου στην διπλανή στο τέμπλο θέση. Η εικόνα αυτή ιστορήθηκε το 1841 με έξοδα των κρεοπωλών της πόλη, σύμφωνα με την επιγραφή (διατηρείται η ορθογραφία του πρωτοτύπου): *Δέησις τον δούλων του Θεού των εν τη Ναούση κρεωπωλητών δι' ιδίας συνδρομής και δαπάνης αυτών, 5.10.1841*. Φαίνεται πως και οι δύο εικόνες, όπως κι αυτή του Ιωάννη του Προδρόμου, έγιναν την ίδια περίπου περίοδο από τον ίδιο αγιογράφο.^[4]

Σύναξη των Αγίων Ασωμάτων Ταξιαρχών

Στην εκκλησία τιμώνται μαζί με την Παναγία και οι Άγιοι Ταξιάρχες, η Σύναξις των οποίων απεικονίζεται σε μια εικόνα που αρχικά βρισκόταν αριστερά της εικόνας της Παναγίας (στην θέση δηλαδή του τιμώμενου αγίου). Μεταξύ των συγκεντρωμένων Αρχαγγέλων προεξέχουν οι δορυφορούντες Αρχάγγελοι Γαβριήλ και Μιχαήλ, οι οποίοι συγκρατούν μετάλλιο με τον Χριστό.

Ο Άγιος Χαράλαμπος

Η εικόνα του Αγίου Χαράλαμπος ιστορήθηκε γύρω στα μέσα του 19ου αι.ή και λίγο νωρίτερα. Σύμφωνα με την προφορική μαρτυρία του Στέργιου Νικούση αγοράστηκε στα Γιάννενα από τον προπάππο του Ζαφείρη Νικούση. Στον δρόμο της επιστροφής του προς την Νάουσα συνάντησε Τούρκους οι οποίοι αφού τον ξυλοφόρτωσαν, έσπασαν την εικόνα και την πέταξαν σε έναν γκρεμό. Παρόλα αυτά ο Νικούσης κατόρθωσε να βρει την εικόνα και αφού την επισκεύασε, την αφιέρωσε στην Παναγία.^[5]

Η εικόνα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου

Στο νότιο άκρο του τέμπλου είναι τοποθετημένη η εικόνα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, καθαρά δυτικής τεχνοτροπίας. Ο Αρχάγγελος Γαβριήλ κατεβαίνει εξ ουρανών κρατώντας τον κρίνο και τον προσφέρει στη Παναγία, που εικονίζεται γονατιστή μπροστά από ένα κτήριο αποδοσμένο με προοπτική. Η εικόνα ιστορήθηκε τον Ιούλιο του 1840 από τον Μανούλ Ζωγράφο σύμφωνα με την επιγραφή: "1840 Ιουλίου 20. / Διά χειρός μανουήλ/Γεωργίου Ζωγράφου εκ Σελίτζης.^{[6][7]}

Η εικόνα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (ΝΑΟΥΣΑ)

Η εικόνα της Κοίμησης της Θεοτόκου δεν βρίσκεται στο τέμπλο (σήμερα εκεί υπάρχει μόνο το αντίγραφο της), αλλά σε ξεχωριστόξύλινο προσκυνητάρι, αμέσως μετά την είσοδο στον ναό. Εικονίζεται η Παναγία στο νεκρικό κρεβάτι με τους Αποστόλους να βρίσκονται θλιμμένοι γύρω της. Ακριβώς κάτω από το κρεβάτι ένας άγγελος με ξίφος κόβει τα χέρια του Ιεφονία που επιχειρήσει να βεβηλώσει το σώμα της Θεοτόκου. Η αγιογραφία κορυφώνεται ψηλά, στους ουραμούς, όπου ο Χριστός δέχεται την ψυχή της Παναγίας. Η εικόνα της Κοιμήσεως ιστορήθηκε το 1838.

Η ιερά κάρα του Οσίου Θεοφάνους του εν Ναούση

Ο άγιος Θεοφάνης ήταν γεννημένος στα Γιάννενα κατά τον 16ο αι. Μόνασε για κάποιο διάστημα στο Άγιο Όρος και αργότερα μετακινήθηκε στην Σκήτη Βεροίας και στο τέλος στο Βέρμιο, όπου ίδρυσε την μονή των Αγίων Ταξιαρχών έξω από την Νάουσα. Η σύνδεσή του με την Νάουσα οδήγησε στην ανακήρυξή του σε προστάτη της πόλης. Μέρος των λειψάνων του, συγκεκριμένα η ιερά του κάρα, φυλάσσεται στον ναό της Παναγίας. Η ιερή κάρα του Αγίου είναι τοποθετημένη σε ασημένια θήκη του κατασκευάστηκε το 1831 λίγο πριν χτιστεί η Παναγία χάρη στη συνδρομή Ναουσαίων χριστιανών: *"Ετελέσθη η παρούσα θήκη του Αγίου Θεοφάνους του νέου και θαυματουργού δια σηνδρωμμής και βοηθείας των Χριστιανών Ναουσαίων επιτροπεύοντος κυρίου Ζαφείρη Μπέρσου και εφημερέβοντος) ΠΑ Θωμά 1831 Ιουν.23"*. Ο Άγιος Θεοφάνης τιμάτε ξεχωριστά στον ναό της Παναγίας. Η μνήμη του εορτάζεται με ιδιαίτερη λαμπρότητα την 19η Αυγούστου.

Ο επιτάφιος

Στον τοίχο του νότιου κλίτους του ναού είναι κρεμασμένη η γυάλινη προθήκη του του κεντητού επιταφίου που σύμφωνα με τις επιγραφές φτιάχτηκε " *διά χειρός*

Φευρωνίας εν έτει 1749", δηλαδή προεπαναστατικά, ενώ "επιδιωρθώθη τω 1884 υπό Αικατερίνης Νικούση", δασκάλας στο σχολείο της Νάουσας.^[8]

Ιστορικά Τοπικά, Βαλσαμίδης Μανώλης (2009). ΨΗΦΙΔΕΣ τόμος 3. Νάουσα: Βαλσαμίδης, σελ. 144.

Στοιγιόγλου Γεώργιος (1999). "Η εκκλησία και τα σχολεία στη Νάουσα" στο Νάουσα 19ος - 20ος αιώνας. Νάουσα: Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας, σελ. 43-44.

Χατζηδάκης Μανώλης (1987). Έλληνες Ζωγράφοι μετά την άλωση. Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, σελ. 273.

Κυριακίδης Παύλος (2000). «Εκκλησίες του 19 αι. στη Νάουσα Ιερός Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου (Παναγία)». Νιάουστα (92): 24-25.

Βαλσαμίδης Εμμανουήλ (1996). Η παιδεία στη Νάουσα μετά την καταστροφή του 1822. Νάουσα, σελ. 47.

Για τον αγιογράφο αυτόν και τον πατέρα του Γεώργιο βλ. Βαρσαμίδης, Αθανάσιος (1995). Κοινωνική και οικονομική ζωή της Εράτυρας (Σελίτσας) το 19ο και τις αρχές του 20ου αιώνα. Θεσσαλονίκη: Ένωση Ερατυραίων Θεσσαλονίκης, σελ. 44..

Για μια άλλη εικόνα της Παναγίας που φιλοτέχνησε ο Μανουήλ Ζωγράφος στην ευρύτερη περιοχή της Ημαθίας (συγκεκριμένα στο Γιδά), βλ. Μοσχόπουλος, Γιάννης (1995). «Μανουήλ ο Γεωργίου Ζωγράφος εκ Σελτίτσας και η εικόνα της Παναγίας του 1843 στο Γηδά.». Νιάουστα (73): 161 και 166.

Παύλος Κυριακίδης (1998). Εκκλησίες του ΙΘ' αιώνα στη Νάουσα. Νάουσα: Μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Θεολογίας, ΑΠΘ, σελ. 34 σημ. 70.

2,2 Ναός Τιμίου Προδρόμου Νάουσας (Μέσα Πρόδρομος) (ΝΑΟΥΣΑ)

Ο ταπεινός ναός του Τιμίου Προδρόμου^[1] στην Νάουσα (Μέσα ή Μεγάλος Πρόδρομος) βρίσκεται στην κεντρική περιοχή της πόλης ανάμεσα στους ενοριακούς Ναούς της Παναγίας και του Αγίου Μηνά. Αποτελούσε αρχικά μετόχι της Μονής Τιμίου Προδρόμου που βρίσκεται βορειοανατολικά της πόλης (Εξω Πρόδρομος). Σήμερα λειτουργεί ως παρεκκλήσι του ενοριακού ναού του Αγίου Μηνά Νάουσας. Η ιστορία του ναού του Τιμίου Προδρόμου είναι απόλυτα συνδεδεμένη με την ιστορία της Νάουσας, αφού αποτελεί τη μοναδική εκκλησία που διασώθηκε από την καταστροφή της πόλης το 1822.

Ιστορικά Στοιχεία

Ο ναός του Τιμίου Προδρόμου φέρεται να έχει ανεγερθεί κατά τον 18ο αι., αν και η συνήθης χρονολόγησή του στα 1715 δεν μπορεί με τα μέχρι σήμερα στοιχεία να επιβεβαιωθεί. Μέσα στον ναό πάντως η χρονολόγηση των φορητών εικόνων φτάνει μέχρι το 1815, οπωσδήποτε πάντως πριν την επανάσταση και καταστροφή της Νάουσας (1822). Κατά θαυμαστό τρόπο ο ναός του Τιμίου Προδρόμου δεν είχε την τύχη των υπολοίπων εκκλησιών της πόλης, γι' αυτό ήταν και το μοναδικό θρησκευτικό καθίδρυμα που λειτούργησε για κάποια χρόνια μετά την επανοίκηση της πόλης ως περίπου το μέσον της δεκαετίας του 1830. Ο ναός του Τιμίου Προδρόμου υπήρξε κατά τον 19ο αι., όπως και σήμερα άλλωστε, ιδιαίτερα αγαπητός στους Ναουσαίους. Τα (πολλά) έσοδα του ναού διοχετεύονταν μέσω της ομώνυμης μονής στην Ι.Μ. Εδέσσης στην οποία υπαγόταν διοικητικά.

Αυτό προκαλούσε την δυσαρέσκεια των προυχόντων της πόλης, που επιθυμούσαν την αξιοποίηση των εσόδων του ναού για τις τοπικές ανάγκες. Επειδή μάλιστα οι έγγραφες διαμαρτυρίες τους προς τον Εδέσση δεν κατέληξαν σε κανένα θετικό γι' αυτούς αποτέλεσμα, δεν δίστασαν να καταλάβουν τον ναό το 1878. Μόνο με πατριαρχική παρέμβαση επανήλθε η κανονικότητα, αν και οι προστριβές δεν έλειψαν παρά μόνο μετά την τελική υπαγωγή του ναού στην Μητρόπολη Βεροίας και Ναούσης. Προηγουμένως οι Ναουσαίοι δεν δίστασαν να οικοδομήσουν ακριβώς απέναντι έναν άλλο ναό του Προδρόμου ως αντίπαλο δέος. Αυτός επικράτησε να λέγεται "Μικρός Πρόδρομος".

Εκδοχές της διάσωσης του ναού

Για τον τρόπο με τον οποίο ο ναός του Τιμίου Προδρόμου κατάφερε να διασωθεί κατά την καταστροφή της Νάουσας, οι εκδοχές είναι δύο. Η πρώτη, η θρυλική, αναφέρει πως πολλά γυναικόπαιδα κατέφυγαν στο ναό και ζήτησαν την προστασία του αγίου από τους Τούρκους. Έτσι, όταν οι Τούρκοι περικύκλωσαν το ναό κι ένας από αυτούς επιχείρησε να σπάσει την πόρτα με τσεκούρι, αυτό γύρισε αντίθετα και τον χτύπησε με συνέπεια το θάνατο του. Τα γυναικόπαιδα θεώρησαν πως οι προσευχές τους εισακούστηκαν, οι δε Τούρκοι φοβήθηκαν, πιστεύοντας πως το συμβάν ήταν ένα σημάδι από το Θεό. Έτσι ο ναός και ο κόσμος μέσα σ' αυτόν σώθηκαν. Η δεύτερη εκδοχή, πιο ορθολογική και ιστορική, αποδίδει την σωτηρία του ναού σε ειδική εντολή του Εμπού Λουμπούτ, του Τούρκου πολιορκητή της Νάουσας, μετά από παράκληση φυγά Ναουσαίου προκρίτου Μάμαντη (Δραγατά) που είχε καταφύγει σ' αυτόν μετά την διαμάχη του με τον Ζαφειράκη. Οι συγγενείς και φίλοι του Μάμαντη, υποστηρίζουν ορισμένοι, είχαν ειδοποιηθεί καταλλήλως να βρίσκονται μέσα στον ναό κατά την εισβολή των Τούρκων, οι οποίοι παρέκαμψαν τον ναό, καθώς προχωρούσαν καταστρέφοντας.

Αρχιτεκτονική

Εξωτερικά του ναού σχηματίζεται ένα κλειστό προστώο που προστέθηκε τα τελευταία χρόνια στην δυτική και νότια πλευρά. Εσωτερικά σχηματίζεται νάρθηκας που βρίσκεται σε υψηλότερο επίπεδο και συνδέεται με τον κυρίως ναό μέσω μιας μικρής κλίμακας, λόγω της υψομετρικής διαφοράς που υπάρχει ανάμεσα στο δυτικό και ανατολικό τμήμα του ναού. Πάνω από τον νάρθηκα υπάρχει και γυναικωνίτης. Ο κυρίως ναός ανήκει στον ρυθμό της τρίκλιτης βασιλικής. Το κεντρικό κλίτος του ναού είναι πλατύτερο και έχει μεγαλύτερο ύψος

από τα 2 πλαϊνά. Τα κλίτη χωρίζονται μεταξύ τους με 2 σειρές από κίονες που συγκρατούν τόξα. Ακριβώς στην απόληξη της τοξοστοιχίας αναπτύσσεται μία διακοσμητική ταινία από κληματίδες γεμάτες σταφύλια. Η οροφή του ναού είναι οριζόντια και ξύλινη, ενώ διακοσμείται από μεγάλα φατνώματα. Το δάπεδό του είναι παλιό και αποτελείται από μεγάλες ορθογώνιες πλάκες λευκού μαρμάρου χωρίς κανένα ιδιαίτερο σχέδιο. Μπροστά από το Ιερό βήμα, στο ανατολικό τμήμα του ναού, ορθώνεται ξύλινο τέμπλο. Στην απόληξη του κεντρικού άξονα του τέμπλου, πάνω από την Ωραία Πύλη, υψώνεται ένας μεγαλοπρεπής σταυρός. Το εσωτερικό του κυρίως ναού φωτίζεται από δύο σειρές παραθύρων που ανοίγονται στους δύο πλάγιους τοίχους.

Εικόνες

Μέσα στον ναό δεν υπάρχουν αγιογραφίες, παρά μόνο η παράσταση της Αποκαθήλωσης στην κόγχη της Προσκομιδής. Υπάρχουν όμως ενδιαφέρουσες φορητές εικόνες. Οι περισσότερες χρονολογούνται κατά τον 19ο αιώνα, πιθανόν από ανακαίνιση που έγινε εκείνη την εποχή λόγω καταστροφής της εκκλησίας. Μέσα στον ναό υπάρχουν τέσσερα προσκυνητάρια. Τα δύο πρώτα αμέσως μετά την είσοδο στον κυρίως ναό φέρουν τις εικόνες του Ευαγγελισμού (αριστερά) και του Αγίου Τρύφωνος (δεξιά). Η εικόνα του Αγίου Τρύφωνος είναι έργο και δεξιά του Τέμπλου εικονίζεται ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος. Η επενδεδυμένη εικόνα στο δεξιό προσκυνητάρι χρονολογείται στα 1868. Οι κυριότερες εικόνες του τέμπλου είναι: (δεξιά της Ωραίας Πύλης) α) Ο Χριστός Μέγας Αρχιερέυς (με τους 12 Αποστόλους μέσα σε στηθάρια), β) Ο Τίμιος Πρόδρομος, γ) Ο Άγιος Νικόλαος (χρονολογείται το 1815) και δ) Οι Άγιοι Ανάργυροι Κοσμάς, Δαμιανός και Παντελεήμων και (αριστερά της Ωραίας Πύλης) α) Η Θεοτόκος οδηγήτρια, β) Οι 12 Προφήτες και οι Δίκαιοι της παλαιάς διαθήκης σε στηθάρια (1815), γ) Οι Άγιοι Πάντες, δ) Ο Άγιος Αθανάσιος και ε) η Αγία Παρασκευή με σκηνές από τον βίο της (1815). Οι εικόνες χαρακτηρίζονται από ένα χρυσαφί φόντο και οι μορφές των Αγίων έχουν σχεδόν τις ίδιες λεπτομέρειες, πράγμα που φανερώνει πως είναι έργα του ίδιου αγιογράφου. Στην αριστερή πλευρά του Ιερού εικονίζεται ο Αρχάγγελος Μιχαήλ (έργο του τοπικού ζωγράφου Δ. Χατζηνώτα 1906), ενώ στην δεξιά πλάγια είσοδο (αντί του Αρχαγγέλου Γαβριήλ) εικονίζεται ο Χριστός ως Καλός Ποιμήν, έργο του φημισμένου Ναουσαίου αγιογράφου των αρχών του 20ου αιώνα Χριστόδουλου Ματθαίου (1925).^[2]

Οικονόμου Αλέξανδρος (2001). «Το μετόχι του Τιμίου Προδρόμου στη Νάουσα (Μεγάλος Πρόδρομος». Νιάουστα (95-96): 24-34.

Μπαίτσης Τάκης (1980). «Ο αγιογράφος Χριστόδουλος Ματθαίου». Νιάουστα (11): 48-50.

Οι εικόνες του τέμπλου εκατέρωθεν της Ωραίας Πύλης

2.3.Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου Νάουσας

Ο Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου Νάουσας βρίσκεται στην ΒΑ είσοδο της πόλης. Η ανέγερσή του ολοκληρώθηκε μέσα στην δεκαετία του 1840. Στην ίδια θέση υπήρχε ο παλιότερος ναός που καταστράφηκε κατά τον χαλασμό της Νάουσας το 1822. Από την πύλη μάλιστα του Αγίου Γεωργίου παραβιάστηκε η άμυνα των πολιορκημένων Ναουσαίων και εισήλθαν οι Τούρκοι στην πόλη την Διακαινήσιμο εβδομάδα του 1822. Ο νεότερος ναός ιστορήθηκε με έξοδα των ενοριτών και τις δαπάνες του Γεωργίου Μπουφέλα. Διατηρεί φορητές εικόνες που χρονολογούνται μέσα στον 19ο αι. και φέρουν σημαντικές αναθηματικές επιγραφές. Σήμερα η ενορία του Αγίου Γεωργίου είναι η πολυπληθέστερη της πόλης.

Αρχιτεκτονική

Ο ιερός ναός Αγίου Γεωργίου Νάουσας είναι κτίσμα του 19^{ου} αιώνα. Είναι τρίκλιτη βασιλική με κεραμοσκεπή. Η κάτοψη του ναού είναι ορθογώνια και διακρίνονται τρεις χώροι: ο νάρθηκας, ο κυρίως ναός και το Ιερό Βήμα. Ο ναός αποτελείται από το αρχικό του κέλυφος και από μεταγενέστερες προσθήκες στο δυτικό, στο βόρειο και στο νότιο τμήμα^[1].

Η μοναδική κόγχη του Ιερού στο ανατολικό τμήμα του ναού είναι ημικυκλική στην κάτοψη εξωτερικά και κοσμείται από επτά περίτεχνα, αβαθή, τυφλά αψιδώματα που την κοσμούν εξωτερικά.

Ο ναός χωρίζεται σε τρία κλίτη με επτά ζεύγη κιόνων από καστανίτικο ξύλο, επιχρισμένων εξωτερικά. Φέρουν κιονόκρανα και συγκρατούν, επίσης, ξύλινες, επιχρισμένες τοξοστοιχίες.

Σε δεύτερο επίπεδο, πάνω από την κύρια είσοδο, στο δυτικό τμήμα του κυρίως ναού και πάνω από τον νάρθηκα διαμορφώνεται γυναικωνίτης σε σχήμα Π.

Από τα μέσα του 20ου αι. γίνονται έγιναν αρκετές αλλαγές στον ναό όπως η προσθήκη του τρούλου και η οικοδόμηση παρεκκλησίου στο νότιο τμήμα

Η αγιογράφηση του ναού και ο μεγάλος ευεργέτης Γεώργιος Μπουφέλας

Ο ναός του Αγίου Γεωργίου ξεκίνησε να κτίζεται με εράνους των χριστιανών της Νάουσας το 1841. Την μεγαλύτερη όμως δωρεά για τον ναό την έκανε ο Γεώργιος Μπουφέλας. Συγκεκριμένα προσέφερε χρήματα για να γίνει η αγιογράφηση του ναού. Ο Μπουφέλας ήταν από το χωριό Γκολισάνι (Λευκάδια) της Νάουσας^[2]. Το 1840 επισκέφτηκε τους Αγίους Τόπους και το 1842, την εποχή που ακόμη ανεγειρόταν ο ναός, εγκαταστάθηκε στην Νάουσα και δώρισε όλη του την περιουσία για την αγιογράφηση του. Το 1851 πέθανε στην Νάουσα.

Η κτητορική επιγραφή του Αγίου Γεωργίου Νάουσας, δίπλα από την μορφή του δωρητή Γεώργιου Μπουφέλα.

Ο Γεώργιος Μπουφέλας απεικονίζεται ως ένας απλός χωρικός φοράει το πουκάμισο, που δεμένο με το μπλε ζωνάρι γίνεται φουστανέλα, άσπρο μπινιβρέκι, κάλτσες, γιλέκο σταυρωτό και πανωφόρι.^[3]

Στην κτητορική επιγραφή διαβάζουμε:

"Γεώργιος Μπουφέλας προσκυνητής

Κατήγετο από το πλησίον της Ναούσης χωρίον Γκουλισιάνι. Επισκεφθείς το 1840 τους Αγίους Τόπους, επανήλθε εις αυτό και εκποιήσας την κτηματικήν περιουσίαν του ελθών εγκατεστάθη εις Νάουσαν το 1842. Τότε επερατώθη η το 1841 αρξαμένη δι' εράνων ανέγερσις του Ιερού τούτου Ναού και αφού διαθέσας ολόκληρον την περιουσίαν του δια εξεικόνησιν του Βίου του Σωτήρος και όλων των Αγίων. Αφιέρωσεν δε εαυτόν εις την υπηρεσίαν του Ιερού τούτου Ναού και μέχρι του θανάτου του 1851 έχον όντως έξοχον και αξιομίμητον υπόδειγμα αυτόαπαρνήσεως δια κάθε Χρησιανόν. Αμήν" Έτσι, με χρήματα του Μπουφέλα ο ναός ιστορήθηκε με αγιογραφίες σε όλες του τις επιφάνειες. Οι αγιογραφίες χωρίζονται σε τρεις ζώνες. Η πρώτη από πάνω προς τα κάτω περιλαμβάνει θέματα από την ζωή του Κυρίου. Το ίδιο και η δεύτερη που σε ύψος είναι διπλάσια από την πρώτη. Τέλος η τρίτη περιλαμβάνει μορφές αγίων. Η πρώτη από επάνω του νοτίου κλίτους

περιλαμβάνει παραστάσεις από την γέννηση έως την βάφτιση του Χριστού , χωρίς να λείπουν και άλλα θέματα που έχουν σχέση με την δεύτερη ζώνη. Αγιογραφημένο είναι επίσης το Ιερό Βήμα και ο πολύ νεότερος τρούλος.

Το τέμπλο και οι εικόνες του

Μέσα στον Ναό του Αγίου Γεωργίου, στο τέμπλο, δεξιά και αριστερά από την Ωραία Πύλη παρατηρούμε αντίστοιχα την εικόνα του Ιησού και της Παναγίας.

Ο Ιησούς εικονίζεται να κάθεται σε περίτεχνο, χρυσό θρόνο και γύρω του βρίσκονται οι Ευαγγελιστές-μαθητές Του. Η ενδυμασία Του περιλαμβάνει ράσο, με πρωτόγνωρα για την εποχή χρώματα που συμβολίζουν τη χαρά, την ειρήνη και τον Παράδεισο. Στο αριστερό Του χέρι κρατάει ανοιχτή την Αγία Γραφή στην παραβολή του Καλού Ποιμένος και με το δεξί Του χέρι μας ευλογεί.

Η Παναγία κάθεται και αυτή σε περίτεχνο θρόνο, πάνω από τον οποίο υπάρχουν δύο άγγελοι που φαίνεται να Της φορούν φωτοστέφανο. Φοράει τον κλασικό, απλό χιτώνα και ιμάτιο με το οποίο καλύπτει τα μαλλιά Της, όπως πάντα. Στην αγκαλιά Της κρατάει το Θείο Βρέφος που και Αυτό με τη σειρά Του κρατάει την Αγία Γραφή και μας ευλογεί. Με το δεξί Της χέρι κάνει δέηση.

Η αγιογράφιση και των δύο εικόνων έγινε από το ίδιο άτομο, τον Αποστολάκη Παπαδημήτρη τον Βεροιαίο, ενώ η δαπάνησή τους από διαφορετικά άτομα. Η δαπάνη της εικόνας του Ιησού έγινε από τη συντεχνία Σαπονάδων (δηλαδή από κατασκευαστές σαπουνιών). Αντιθέτως, η δαπάνη της εικόνας της Παναγίας έγινε από τους εργάτες αμπατζήδες. Η εικόνα του Άγιου Ιωάννη χρονολογείται το 1844 και ο μήνας δεν προσδιορίζεται. Πάνω της αναγράφεται η περιγραφή: Δέησης Ιω,δηλαδή αυτό σημαίνει ότι την παρήγγειλε κάποιος ονόματι Ιωάννης και επέλεξε τον συγκεκριμένο Άγιο γιατί είχε το όνομα του. Ο Άγιος Ιωάννης είναι λιτά ντυμένος, έχει φτερά, με το δεξί του χέρι ευλογεί ενώ με το αριστερό κρατάει πινάκιο με τη κεφαλή του και ειλητάριο που γράφει: ΜΕΤΑΝΟΕΙΤΕ ΗΓΓΙΚΕ ΓΑΡ Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ/των ουρανών. Τέλος, γύρω γύρω απεικονίζονται 8 σκηνές από την ζωή και το μαρτύριο του.

Η εικόνα του Άγιου Σπυρίδωνα βρίσκεται αριστερά της εικόνας του Άγιου Ιωάννη. Ο Άγιος με πλήρη αρχιερατική στολή ευλογεί, ενώ με το αριστερό χέρι κρατά ανοικτό ιερό Ευαγγέλιο στο οποίο αναγράφονται τα εξής: ΕΓΩ ΕΙΜΙ Ο ΠΟΙΜΗΝ Ο ΚΑΛΟΣ ΠΟΙΜΗΝ Ο ΚΑΛΟΣ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΑΥΤΟΥ ΤΙ ΘΗΣΙΝ. Η εικόνα δωρήθηκε από τους μαστόρους Κονιτσιώτες. Είναι πολύ πιθανόν ότι αυτοί έχτισαν τον ναό στην Νάουσα και έτσι έκαναν την εικόνα του Αγίου Σπυρίδωνα για να τιμήσουν τον Θεό.

Τα προσκυνητάρια στο εσωτερικό του ναού και τον νάρθηκα

Το προσκυνητάρι της Αγίας Αικατερίνης

Στο εσωτερικό του Ναού του Αγίου Γεωργίου, στο δεξιό προσκυνητάρι βρίσκεται η εικόνα της Αγίας Αικατερίνης^[5]. Βλέπουμε ότι στέκεται όρθια κρατώντας την Αγία Γραφή στο αριστερό της χέρι και στο δεξί έναν σταυρό που παραστάει η σταύρωση του Χριστού. Δεξιά και αριστερά της εικόνας βλέπουμε εικόνες από τον βίο και τα μαρτύρια της Αγίας. Φοράει κόκκινα, πράσινα και κίτρινα ενδύματα.

Το προσκυνητάρι της Αγίας Βαρβάρας

Στο αριστερό προσκυνητάρι του Ναού βρίσκεται η εικόνα της Αγίας Βαρβάρας^[6]. Γύρω από την Αγία παρουσιάζονται οκτώ παραστάσεις από τις σημαντικότερες στιγμές του βίου της και κυρίως τα μαρτύριά της. Η Αγία με βασιλική στολή κρατά με το αριστερό της χέρι κλάδο φοίνικος, σύμβολο της νίκης αλλά και του μαρτυρίου της. Στο δεξί της χέρι κρατάει τον Τίμιο Σταυρό.

Το προσκυνητάρι του Αγίου Στυλιανού στον νάρθηκα

Η εικόνα του Αγίου Στυλιανού βρίσκεται στο προσκυνητάρι στο βόρειο τμήμα του νάρθηκα από τον 19ο αιώνα. Ο Άγιος απεικονίζεται κρατώντας ένα νήπιο στα χέρια του επειδή είναι προστάτης των παιδιών. Η εικόνα φέρει επιγραφή με τα εξής πληροφοριακά στοιχεία:

ΠΑΙΔΩΝ ΦΥΛΑΞ ΠΕΦΥΚΕ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟ ΔΩΡΟ. Ο ΦΙΛΕΟΡΤΟΣ ΜΑΝΤΗΣ Γ. ΜΠΙΛΗΣ ΤΗΝ ΑΦΙΕΡΩΣΕΝ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΕ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΤΟΥ ΕΝ ΕΤΟΙ 1892

Το καμπαναριό του Αγίου Γεωργίου

Όταν ανοικοδομήθηκε ο Ναός του Αγίου Γεωργίου οι Ναουσαίοι επιθυμούσαν να τοποθετηθεί και μια καμπάνα στο κωδωνοστάσιο. Παρά τις αντιδράσεις των Οθωμανών της πόλης και ύστερα από παρέμβαση του Μητροπολίτη Βεροίας στη Υψηλή Πύλη, την παραμονή των Χριστουγέννων του 1867 τοποθετήθηκε η καμπάνα. Αμέσως μετά όμως οι Οθωμανοί κατεδάφισαν το κωδωνοστάσιο και συνέτριψαν την καμπάνα. Οι Ναουσαίοι απέφυγαν τις συμπλοκές και ενημέρωσαν τον Βαλή της Θεσσαλονίκης και τους προξένους των Μεγάλων Δυνάμεων θεωρώντας το περιστατικό ωμή παραβίαση του Χάτι Χουμαγιούν. Ο Βαλής αναγνωρίζοντας το δίκιο των Ναουσαίων διέταξε να αγορασθεί καινούργια καμπάνα και να οικοδομηθεί με έξοδα των Τούρκων το κατεστραμμένο κωδωνοστάσιο.^[7]

1. «Ιερός ναός Αγίου Γεωργίου : οι αγιογραφημένοι ναοί του 19ου αιώνα στη Νάουσα [περιέχεται στο Νιάουστα τχ.93 (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2000) σ.23-34]». *medusa.libver.gr*. Ανακτήθηκε στις 2016-04-10.
2. Ζάλιος, Χρήστος (Μάιος-Αυγούστος 2013). «Τα Λευκάδια Νάουσας (2^ο μέρος) Περίοδος τουρκοκρατίας». *ΧΡΟΝΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ* (20): 31-38.
3. Ζάλιος, Χρήστος (Ιανουάριος-Απρίλιος 2012). «Η παραδοσιακή φορεσιά των χωριών του κάμπου της Νάουσας». *ΝΙΑΟΥΣΤΑ* (138): 29-30.
4. Βαλσαμίδης Μανώλης (2009). *Ψηφίδες. Ιστορικά Τοπικά. Νάουσα*, σελ. 145.
5. Κυριακίδης Παύλος (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2000). «Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου». *ΝΙΑΟΥΣΤΑ*: 32-33.
6. Κυριακίδης Παύλος (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2000). «Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου». *ΝΙΑΟΥΣΤΑ*: 32.
7. Κυριακίδης Παύλος ((Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2000)). *Νιάουστα*. 32,33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ

ΒΕΡΟΙΑ

2,4 Παλαιά Μητρόπολη της Βέροιας

Η Παλαιά Μητρόπολη της Βέροιας συγκαταλέγεται στους μεγάλους επισκοπικούς ναούς, που οικοδομήθηκαν στη Μακεδονία κατά τη μέση βυζαντινή περίοδο, και ειδικότερα στον 11ο αιώνα. Στην κτητορική επιγραφή, που βρίσκεται χαραγμένη στο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου, αναφέρεται ο επίσκοπος Νικήτας, ο οποίος τοποθετείται χρονολογικά στο δεύτερο μισό του 11ου αιώνα.

Ο ναός ανήκει στον τύπο της τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής με υποτυπώδες εγκάρσιο κλίτος. Ο κυρίως ναός επικοινωνούσε μέσω τρίβηλου ανοίγματος με το νάρθηκα, που αναπτύσσεται στα δυτικά και καταλαμβάνει ολόκληρο το πλάτος του ναού. Στα ανατολικά προεξέχει η ημικυκλική αψίδα του ιερού βήματος, όπου ανοίγεται τρίλοβο παράθυρο, ενώ τα παραβήματα είναι χωρίς κόγχες. Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο σωζόμενος ζωγραφικός διάκοσμος του μνημείου, ο οποίος πραγματοποιήθηκε σε διάφορες περιόδους. Με εξαίρεση την παράσταση του Χριστού Χαλκίτη στη δυτική πρόσοψη του βόρειου πεσσού του ιερού, που μπορεί να αποδοθεί στην υστεροκομνήνεια περίοδο, το μεγαλύτερο μέρος του διακόσμου χρονολογείται στο 13ο αιώνα και, ειδικότερα, στις περιόδους 1215/6-1224/5 και 1270-1290. Οι τοιχογραφίες, που κοσμούν τον ανατολικό τομέα του βόρειου κλίτους, ανάγονται στο 1320.

Κατά την οθωμανική περίοδο, ο ναός μετατράπηκε σε μουσουλμανικό τέμενος και προσέλαβε την επωνυμία Χουνκιάρ Τζαμί. Στη φάση αυτή, το μνημείο απέκτησε μιναρέ και επιχρίσθηκε εσωτερικά και εξωτερικά.

2,5 ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Ο Όσιος Αντώνιος καταγόταν από ευσεβείς και πλούσιους γονείς και έζησε κατά τον 9ο μ.Χ. αιώνα. Νέος ακόμα, έγινε μοναχός στη σκήτη της Βέροιας, κοντά στην κοιλάδα του ποταμού Αλιάκμονα. Οι πνευματικοί του αγώνες κράτησαν είκοσι χρόνια στην σκήτη. Πνευματικά ώριμος, με την ευχή του ηγουμένου της Σκήτης, αποσύρθηκε σε σπήλαιο, όπου έζησε ακόμα πενήντα τέσσερα χρόνια ασκητικών γυμνασμάτων. Η Εκκλησία τιμώντας τον θεώρησε Μέγα και γι' αυτό τον ονόμασε Νέο σε σχέση με τον παλαιότερο διδάσκαλο της ερήμου Άγιο Αντώνιο τον Μέγα. Ο Όσιος Αντώνιος κοιμήθηκε με ειρήνη σε ηλικία 94 ετών.

Προσπαθώντας λοιπόν ο πονηρός να πραγματοποιήσει τον στόχο του εμφανιζόταν στον όσιο πολλές φορές, άλλες φορές για να τον τρομάξει και να σταματήσει τους πνευματικούς του αγώνες και άλλοτε καλοπιάνοντάς τον και επαινώντας τον για να τον ρίξει στην υπερηφάνεια. Έτσι, λοιπόν, μία φορά, ο διάβολος εμφανίστηκε και πάλι κατά τη διάρκεια της νύκτας μέσα στο σπήλαιο που έμενε ο όσιος, ως άγγελος φωτός επαινώντας τον για τις αρετές του. Έχοντας πείρα ο όσιος από τις πονηρίες του διαβόλου τον απέκρουσε για πολλοστή φορά, κι ενώ αυτός διαλυόταν με ισχυρό θόρυβο.

Ο όσιος όμως επιθυμούσε και επεδίωκε να απολαύσει την απόλυτη ησυχία, αυτή που ανεβάζει τον άνθρωπο προς τον Θεό. Θέλοντας, λοιπόν, να αποφύγει τους πολλούς επισκέπτες που του στερούσαν την γλυκύτητα της ησυχίας και της απρόσκοπτης αφοσιώσεως στον Θεό, εγκατέλειψε το σπήλαιό του και αποσύρθηκε σε έναν ερημικό τόπο κοντά στο ποτάμι. Εκεί ζούσε μέσα στις λόχμες υπομένοντας για χάρη του Θεού τον καύσωνα της ημέρας και το ψύχος της νύκτας.

Η ταλαιπωρία της μακροχρόνιας και αυστηρής ασκήσεως τον καταπόνησαν τόσο, ώστε αναγκάστηκε να επιστρέψει στο σπήλαιο, στο οποίο είχε ζήσει τα πρώτα χρόνια, και εκεί δεχόταν μέχρι τα βαθιά του γηρατειά τις επισκέψεις των πιστών.

Όταν κατάλαβε ότι εγγίζει το τέλος του, λίγο πριν από την εορτή των Χριστουγέννων, παρακάλεσε τους ευσεβείς χριστιανούς που τον επισκέπτονταν να τον αφήσουν μόνο του και ειδοποίησε έναν ιερέα, για να του μεταδώσει τα άχραντα μυστήρια για τελευταία φορά ως εφόδιο Ζωής Αιωνίου.

Την πρώτη Ιανουαρίου ξάπλωσε στο έδαφος και αφού έψαλε επίκαιρους ύμνους, σταύρωσε τα χέρια του και παρέδωσε το πνεύμα του στα χέρια του Θεού.

Δεκαέξι ημέρες παρέμεινε ο όσιος νεκρός μέσα στο σπήλαιο και μία υπερφυσική λυχνία έκαιε πάνω από το λείψανό του, μέχρις ότου ένας πλούσιος Βεροιεύς ανέβηκε με μεγάλη συνοδεία στο βουνό, όπου ήταν το σπήλαιο του οσίου.

Κάποιοι από τους κυνηγούς ειδοποίησαν τότε τον αρχιερέα της πόλης, ο οποίος συγκέντρωσε κλήρο και λαό και με λαμπάδες και μύρα έφθασαν στο σπήλαιο. Επειδή υπήρχε διαφωνία για το που θα έπρεπε να ενταφιαστεί, το τίμιο λείψανό του το τοποθέτησαν πάνω σε ένα κάρο το οποίο το σέρνανε βόδια και το άφησαν ελεύθερο ώστε ο άγιος να αποφασίσει που θέλει να ενταφιαστεί. Έτσι λοιπόν άρχισε το κάρο αυτό με το λείψανο του αγίου να περιδιαβαίνει τα πλησιόχωρα χωριά της Βέροιας (Κουλούρα, Διαβατός, Ρασομανίκη, Ξεχασμένη, Σταυρός) τα ονόματα των οποίων σχετίζονται με το πέραςμα του αγίου. Το κάρο τελικά σταμάτησε στον προαύλιο χώρο του ιερού ναού Παναγίας Καμαριωτίσσης στην Βέροια, εκεί που βρισκόταν και η πατρική οικία του οσίου Αντωνίου (στη μουριά). Εκεί λοιπόν ο όσιος πατήρ ημών Αντώνιος ο Νέος ετάφη. Μετά την ανακομιδή του λειψάνου του, τοποθετήθηκε σε λάρνακα μέσα στον ιερό ναό Παναγίας Καμαριωτίσσης όπου άρχισε να τιμάται ο όσιος ως πολιούχος της Βέροιας. Κατά τα μέσα του 19ου μ.Χ. αιώνα στην θέση του ναού της Παναγίας Καμαριωτίσσης η ευσέβεια των Βεροιέων ανήγειρε τον περιφανή ναό του Οσίου Αντωνίου του Νέου.

Ο ναός του Αγίου Αντωνίου κτίστηκε στα χρόνια 1860-1862 με τη μορφή μεγάλης τρίκλιτης βασιλικής. Αφιερωμένος στον πολιούχο της Βέροιας Άγιο Αντώνιο τον Νέο, ο μεγαλοπρεπής αυτός ναός αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής και τέχνης του 19ου αιώνα.

Ο Ίερὸς Ναὸς εἶναι ἀφιερωμένος ἐπ’ ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ Νέου. Ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος, ὁ Νέος, ὁ Βεροιεύς, ἐγενήθη εἰς Βέροϊαν καὶ ἔζησε σὸ τέλος τοῦ 10ου ἢ στὶς ἀρχὲς τοῦ 11ου αἰώνα. Ἀσκήτευσε καὶ ἐκοιμήθη εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Τιμίου Προδρόμου (Σκήτη) Βεροίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, τὸ σεπτὸν σκῆνωμά του τοποθετεῖται εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Κοιμήσεως

τῆς Θεοτόκου, πὸν ὑπῆρχε εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ Ναοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Τὸ 1860 ὁ Ναὸς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καταστρέφεται ἀπὸ πυρκαϊὰ καὶ εἰς τὴν θέσιν του ἀναγείρεται ὁ νέος Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ Βεροιέως, ἐγκαινιασθεὶς, κατὰ τὸν μῆνα Ἰούλιον, ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Θεοκλήτου τοῦ Βυζαντίου.

Τὸ 1898, στὶς 4 Φεβρουαρίου, καταστρέφεται ἀπὸ πυρκαϊὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ναὸς καὶ ἀνοικοδομεῖται ὁ σημερινὸς Ναὸς μὲ δωρεὰ τῆς Εὐδοξίας Μαλακούση. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ σημερινοῦ Ναοῦ ἔγιναν τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1904, ἐπὶ Μητροπολίτου Βεροίας καὶ Ναούσης Κωνσταντίνου Ἰσαακίδη, τοῦ ἀπὸ Νεοκαισαρείας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου εἶναι ρυθμοῦ Βασιλικῆς καὶ τρίκλιτος, μὲ περιφεριακὸν νάρθηκα καὶ δύο μεταγενέστερα κωδωνοστάσια.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1994 ὁπότε καὶ ἐνθρονίσθηκε ὁ σημερινὸς Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης κ.κ. Παντελεήμων, ὁ Ναὸς ἀνακαινίζεται καὶ ἐξωραϊζεται ἐκ βάρων, μὲ περίτεχνον ξυλόγλυπτον τέμπλον καὶ τοποθετοῦνται εἰς αὐτὸ βυζαντινὲς εἰκόνες. Τὸ πετρόκτιστον κυβώριον ἀντικαθίσταται μὲ νέον μαρμαρόγλυφον, τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ Ὁσίου Ἀντωνίου τοποθετοῦνται εἰς νέαν ἀργυρᾶν λειψανοθήκην καὶ σχεδὸν ὀλόκληρος Ναὸς ἱστορεῖται μὲ βυζαντινὲς τοιχογραφίες.

Τὸ 2004 κατὰ μῆναν Νοέμβριον πρωτοβουλία τοῦ Σεβασμιωτάτου Ποιμενάρχου μας κ.κ. Παντελεήμονος ἐωρτάσθησαν πανηγυρικῶς τὰ 100 ἔτη ἀπὸ τῶν ἐγκαινίων τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ μὲ πραγματοποιήσιν εἰδικῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἐπετειακῶν ἐκδόσεων, κορυφουμένων τῶν ὡς ἄνω, μὲ Πρωθιεραχικὴν Θείαν Λειτουργίαν ὑπὸ τοῦ Μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Χριστοδούλου καὶ πλειάδος Ἱεραρχῶν. Εἰς τὸ τέλος ἐτελέσθη ἱερὸ μνημόσυνο ἔμπροσθεν τῆς τότε κατασκευασθείσης προτομῆς τῆς Μεγάλης Εὐργέτιδος τοῦ Ἱεροῦ

Ναοῦ Εὐδοξίας Μαλακούση. Ὁ Ναὸς πανηγυρίζει τὴν 17ην Ἰανουαρίου, ὁπότε καὶ ἡ μνήμη τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ Βεροιέως. Ἐπίσης πανηγυρίζει καὶ τὴν 1ην Αὐγούστου, μνήμη τῆς Ἁγίας Σολομονῆς. Εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου φυλάσσονται: ἡ Ἁγία Κάρα καὶ Λείψανα τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ Βεροιέως, ἡ Ἁγία Κάρα τῆς Ἁγίας Ἱερουσαλήμ ἡ ὁποία κατήγετο ἐξ Ἀλεξανδρείας Αἰγύπτου καὶ ἐμαρτύρησε εἰς Βέροιαν, λείψανα Ἁγίου Χαραλάμπους, Ἁγίου Νικήτα καὶ Ἁγίου Κυπριανοῦ. Ἐπ' ὀνόματι Ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ Βεροιέως ὑπάρχει Ναὸς καὶ εἰς τὴν κωμόπολιν

Ἀγνιᾶς Λαρίσης, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ πολιοῦχος αὐτῆς, τρίκλιτος, τὸν ὁποῖον ἀνήγειραν, πιθανὸν τὸ 1764, Χριστιανοὶ πρόσφυγες ἐκ Βεροίας καὶ περιχώρων, ποὺ κατέφυγαν ἐκεῖ λόγῳ τῶν διωγμῶν καὶ τῆς τυραννίας τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἡ πόλις τῆς Βεροίας ἀπελευθεροῦται ἀπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγὸν τὴν 16ην Ὀκτωβρίου 1912, ἐπὶ Μητροπολίτου Καλλινίκου Δελικάνη. Ἐφέτος, 100 χρόνια ἀπὸ τῆς ἀπελευθέρωσός της, πραγματοποιοῦνται ἐπετειακῆς ἐκδηλώσεις, οἱ ὁποῖες θὰ κορυφωθοῦν τὴν 16ην Ὀκτωβρίου 2012. Ἡ Βέροια ἔχει σήμερα περίπου 60.000 κατοίκους, 12 ἐνοριακοὺς Ναοὺς καὶ 50 παρεκκλήσια διαφόρων ἐποχῶν. Μητροπολίτης αὐτῆς ὁ Σεβασμιώτατος κ.κ. Παντελεήμων.

Χαίροις, ὁ βλαστός, πολιοῦχος καὶ προστάτης Βεροίας, Ἀντώνιε Ὅσιε, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν...

Παραπομπές

1. **Ιερά Μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας**
2. **ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ**
3. **www.synaxarion.gr**
4. **ΤΟ ΣΥΝΑΞΑΡΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ**

Κεφαλαίο 3

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ

3,1 ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΟΥΜΕΛΑ ΒΕΡΟΙΑ

Η **Ιερά Μονή Παναγίας Σουμελά** ή *Μονή Σουμελά* (ποντιακά: *σου Μελά*, από το όρος *Μελά*), είναι ένα πασίγνωστο χριστιανικό ορθόδοξο μοναστήρι κοντά στην Τραπεζούντα, σύμβολο επί 16 αιώνες του Ποντιακού Ελληνισμού.

Σύμφωνα με την παράδοση, το 386 οι Αθηναίοι μοναχοί Βαρνάβας και Σωφρόνιος οδηγήθηκαν στις απάτητες βουνοκορφές του Πόντου μετά από αποκάλυψη της Παναγίας, με σκοπό να ιδρύσουν το μοναχικό της κατάλυμα. Εκεί, σε σπήλαιο της απόκρημνης κατωφέρειας του όρους, σε υψόμετρο 1063 μέτρα, είχε μεταφερθεί από αγγέλους η ιερή εικόνα της Παναγίας της Αθηνιώτισσας, την οποία, πάντα κατά την παράδοση, εικονογράφησε ο Ευαγγελιστής Λουκάς.

Οι μοναχοί Βαρνάβας και Σωφρόνιος έκτισαν με τη συμπαράσταση της γειτονικής μονής Βαζελώνα κελί και στη συνέχεια εκκλησία μέσα στη σπηλιά, στην οποία είχε μεταφερθεί θαυματουργικά η εικόνα. Το σοβαρό πρόβλημα της ύδρευσης του μοναστηριού λύθηκε, επίσης σύμφωνα με την παράδοση, κατά θαυματουργό τρόπο. Η ανθρώπινη λογική αδυνατεί να απαντήσει στο θέαμα που βλέπουν και οι σημερινοί ακόμη προσκυνητές, να αναβλύζει αγιασματικό νερό μέσα από ένα γρανιτώδη βράχο. Οι θεραπευτικές του ιδιότητες έκαναν πασίγνωστο το μοναστήρι όχι μόνο στους χριστιανούς, αλλά και στους μουσουλμάνους. Κοντά στο σπήλαιο κτίστηκε το 1860 ένας πανοραμικός τετραώροφος ξενώνας 72 δωματίων και άλλοι λειτουργικοί χώροι για τις ανάγκες των προσκυνητών, καθώς και βιβλιοθήκη. Γύρω από τη μονή ανοικοδομήθηκαν μικροί ναοί αφιερωμένοι σε διάφορους αγίους.

Οι ιδρυτές του μοναστηριού συνέχισαν τη δράση τους και έξω από τον προσκηνηματικό χώρο. Σε απόσταση 12 χιλιομέτρων από τη μονή, απέναντι από το χωριό Σκαλίτα, έχτισαν το ναό του Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης και σε απόσταση δύο χιλιομέτρων το παρεκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας, στο οποίο οι μοναχοί το 1922 έκρυψαν την εικόνα της Μεγαλόχαρης, τον σταυρό του αυτοκράτορα Μανουήλ Γ΄ του Κομνηνού και το χειρόγραφο Ευαγγέλιο του Οσίου Χριστοφόρου.

Η μονή κατά καιρούς υπέφερε από τις επιδρομές των αλλόπιστων και των κλεπτών, εξ αιτίας της φήμης και του πλούτου που απέκτησε. Μερικά περιστατικά συνδέονται και με θαυματουργικές επεμβάσεις της Παναγίας για τη σωτηρία του μοναστηριού. Σε κάποια από αυτές τις επιδρομές λεηλατήθηκε από ληστές και, σύμφωνα πάντα με την παράδοση, καταστράφηκε, για να ανασυσταθεί από τον Τραπεζούντιο Όσιο Χριστόφορο το 644. Τη μονή προίκισαν με μεγάλη περιουσία και πολλά προνόμια, κτήματα, αναθήματα και κειμήλια οι αυτοκράτορες του Βυζαντίου και αργότερα κυρίως οι αυτοκράτορες της Τραπεζούντας Ιωάννης Β΄ Κομνηνός (1285-1293), Αλέξιος Β΄ Κομνηνός (1293-1330), Βασίλειος Α΄ Κομνηνός (1332-1340). Μεγάλοι ευεργέτες της μονής ήσαν ο Μανουήλ Γ΄ Κομνηνός (1390-1417), και ο Αλέξιος Γ΄ (1349-1390). Ο πρώτος προσέφερε στη μονή ανεκτίμητης αξίας Σταυρό με τιμιόξυλο, ο οποίος σήμερα μετά από πολλές περιπέτειες, βρίσκεται μαζί με τα άλλα κειμήλια της μονής στο νέο της θρόνο, στην Καστανιά της Βέροιας. Ο Αλέξιος Γ΄ (1349-1390), τον οποίο έσωσε η Μεγαλόχαρη από μεγάλη τρικυμία και τον βοήθησε να νικήσει τους εχθρούς της, σε ένδειξη ευγνωμοσύνης την οχύρωσε καλά, έχτισε πύργους, νέα κελιά και ανακαίνισε τα παλαιά της κτίσματα. Της χάρισε 48 χωριά και εγκατέστησε 40 μόνιμους φρουρούς για την ασφάλειά της. Γενικά προσέφερε τόσα πολλά ώστε να ανακηρυχθεί από τους μοναχούς ως «νέος Κτήτωρ». Μέχρι το 1650 σωζόταν έξω από την πύλη του ναού η ακόλουθη ιαμβική επιγραφή «*Κομνηνός Αλέξιος εν Χριστώ σθένων / πιστός Βασιλεύς, Στερρός, Ένδοξος, Μέγας / Αεισέβαστος, Ευσεβής, Αυτοκράτωρ / Πάσης Ανατολής τε και Ιβηρίας / Κτήτωρ πέφυκε της Μονής ταύτης νέος (1360 μ.Χ.) ΙΝΔ ΙΓ΄*».

Πολλά από τα προνόμια που χορήγησαν οι Κομνηνοί στη μονή επικυρώθηκαν και επεκτάθηκαν επί Τουρκοκρατίας με σουλτανικά φερμάνια και πατριαρχικά σιγίλλια. Οι σουλτάνοι Βαγιαζήτ Β΄, [Σελήμ Α΄](#), [ΜουράτΓ΄](#), Σελήμ Β΄ Ιμπραήμ Α΄ Μωάμεθ Δ΄ Σουλεϊμάν Β΄, Μουσταφά Β΄, Αχμέτ Γ΄, αναγράφονται στους κώδικες της μονής ως ευεργέτες. Η εύνοια την οποία σε πολύ μεγάλο βαθμό έδειξαν οι αυτοκράτορες προς τη μονή δεν είναι απόρροια μόνον θρησκευτικότητας, αλλά και προσωπικής αντίληψης της θείας επέμβασης. Χαρακτηριστική είναι, όπως προαναφέραμε, η θαυματουργική διάσωση του Αλεξίου Γ΄, από φοβερό ναύαγιο. Αλλά και οι σουλτάνοι οι οποίοι ευεργέτησαν τη μονή είχαν προσωπικές εμπειρίες των θαυμάτων που επιτελούσε η [Παναγία](#)

Σουμελά. Αναφέρεται η περίπτωση του σουλτάνου Σελήμ Α΄ που θεραπεύτηκε από σοβαρή ασθένεια με τη βοήθεια του αγιάσματος της μονής.

Πολύτιμα έγγραφα και πολλά αρχαία χειρόγραφα φυλάγονταν στη βιβλιοθήκη του μοναστηριού, μέχρι τον ξεριζωμό. Μέσα στη βιβλιοθήκη της μονής βρήκε το 1868 ο ερευνητής Σάββας Ιωαννίδης το πρώτο ελληνικό χειρόγραφο του Διγενή Ακρίτα.

Τα μοναστήρια του Πόντου υπέφεραν από τη βάρβαρη και ασεβή συμπεριφορά των Νεότουρκων και των Κεμαλικών, οι οποίοι φανάτιζαν τις άγριες και ληστρικές μουσουλμανικές ομάδες. Πολλές φορές έπεσαν θύματα ληστειών και καταστροφών. Το 1922 οι Τούρκοι κατέστρεψαν ολοσχερώς το μοναστήρι. Αφού πρώτα λήστεψαν όλα τα πολύτιμα αντικείμενα που υπήρχαν μέσα στη μονή, μετά έβαλαν φωτιά, για να σβήσουν τα ίχνη των εγκλημάτων τους ή για να ικανοποιήσουν το μίσος τους εναντίον των Ελλήνων. Οι μοναχοί πριν την αναγκαστική έξοδο το 1923 έκρυψαν μέσα στο παρεκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας την εικόνα της Παναγίας, το ευαγγέλιο του Οσίου Χριστοφόρου και τον σταυρό του αυτοκράτορα της Τραπεζούντας Μανουήλ Κομνηνού.

Τον Ιούνιο του 2010 το Τουρκικό Κράτος έδωσε άδεια στο Οικουμενικό Πατριαρχείο για να τελεστεί στην ιστορική μονή η λειτουργία για την γιορτή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στις 15 Αυγούστου 2010^[1], με την Τουρκία να προσδοκά τόσο στην έξωθεν καλή μαρτυρία για σεβασμό των θρησκευτικών ελευθεριών όσο και σε οικονομικά οφέλη από την αύξηση των τουριστών στην περιοχή τις ημέρες αυτές.^[2] Στην απόφαση να ανοίξει η μονή για μία ημέρα διεκδικεί μερίδιο και η Ρωσική Εκκλησία.^[3] Αυτή ήταν η πρώτη φορά ύστερα από 88 έτη που το μοναστήρι λειτούργησε ξανά ως εκκλησία, καθώς τα τελευταία χρόνια είχε μετατραπεί σε μουσείο.

Η σύγχρονη μονή στη Βέροια

Με ενέργειες του πρωθυπουργού της Ελλάδας Ελευθερίου Βενιζέλου, το 1930, στα πλαίσια της προωθούμενης τότε ελληνοτουρκικής φιλίας, ο Τούρκος πρωθυπουργός Ισμέτ Ινονού που επισκέφτηκε την Αθήνα, δέχτηκε μια

αντιπροσωπεία να πάει στον Πόντο και να παραλάβει τα σύμβολα της ορθοδοξίας και του ελληνισμού.

Το 1930 ζούσαν μόνο δύο καλόγεροι του πανάρχαιου ιστορικού μοναστηριού. Ο υπέργηρος Ιερεμίας στον Λαγκαδά της Θεσσαλονίκης, ο οποίος αρνήθηκε να πάει γιατί δεν τον άκουγαν τα πόδια του, ή γιατί δεν ήθελε να ξαναζήσει τις εφιαλτικές σκηνές της τουρκικής βαρβαρότητας και ο πανέμορφος, ζωηρός και ζωντανός Αμβρόσιος Σουμελιώτης, προϊστάμενος στην εκκλησία του Αγίου Θεράποντα της Τούμπας στη Θεσσαλονίκη. Από τον μοναχό Ιερεμία έμαθε ο Αμβρόσιος την κρύπτη των ανεκτίμητων κειμηλίων. Στις 14 Οκτωβρίου έφυγε ο Αμβρόσιος, εφοδιασμένος με ένα κολακευτικό συστατικό έγγραφο της τουρκικής πρεσβείας για την Κωνσταντινούπολη και από εκεί για την Τραπεζούντα, με προορισμό την Παναγία Σουμελά. Λίγες μέρες αργότερα επέστρεψε στην Αθήνα όχι μόνο με τα σύμβολά μας, αλλά και με τον Πόντο, όπως είχε γράψει τότε ο υπουργός Προνοίας της κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου Λεωνίδα Ιασωνίδης: *«Εν Ελλάδι υπήρχαν οι Πόντιοι, αλλά δεν υπήρχεν ο Πόντος. Με την εικόνα της Παναγίας Σουμελά ήλθε και ο Πόντος».*

Η εικόνα φιλοξενήθηκε για 20 χρόνια στο Βυζαντινό Μουσείο της Αθήνας. Πρώτος ο Λεωνίδα Ιασωνίδης πρότεινε το 1931 τον επανενθρονισμό της Παναγίας Σουμελά σε κάποια περιοχή της Ελλάδας. Συγκεκριμένα έγραψε στην εφημερίδα Πατρίς των Αθηνών: *«Αναζητήσωμεν εν ταις Νέαις Χώραις παλαιάν τινά Σταυροπηγιακήν Μονήν, βραχώδη και ερυμνήν, παρεμφερή προς την εν Πόντω ερημωθείσαν, θα μετωνομάσωμεν αυτήν εις «Νέαν Παναγίαν Σουμελά» και θα δώσωμεν αυτήν εις ψυχικήν ανακούφισιν και παρηγορίαν εις τας τριακοσίας πενήντα χιλιάδας των Ποντίων, δι' ους δεν είνε προσिताί αι Αθήναι!. Και θα δίδεται ούτω και πάλιν η ευκαιρία εις τον γενναιόψυχον τούτον Λαόν να συγκροτή τας πανηγύρεις και να συνεχίζη τας τελετάς και να εμφανίζη τας αλησμονήτους εκείνας κοσμοσυρροάς κατά τας επετείους της Παρθένου εορτάς, ασπαζόμενος την εικόνα των 17 Ποντιακών αιώνων, αισθανόμενος τα παλαιά της συγκινήσεως ρίγη, αναβαπτιζόμενος εις την προς την πατρίδα πίστιν και τραγουδών εν συνοδεία της Ποντιακής λύρας το αλησμόνητο τραγούδι:*

*Εμέν Κρωμναίτε λένε με
Κανέναν κι φογούμαι.*

*Ση Σουμελάς την Παναγιάν
θα πάγω στεφανούμαι!»*

Πράγματι, το 1951 ο Κρωμαναίος οραματιστής και κτήτωρ Φίλων Κτενίδης έκανε πράξη την επιθυμία όλων των Ποντίων, με τη θεμελίωση της Νέας Παναγίας Σουμελά στις πλαγιές του Βερμίου στην Καστανιά της Βέροιας.

1. Μαρία Αντωνιάδου, Λειτουργία στον Πόντο μετά 88 έτη, Το Βήμα, 9 Ιουνίου 2010
2. Αριστοτελίας Πελώνη, Τουρκικές προσδοκίες από την Παναγία Σουμελά, Τα Νέα, 7 Αυγούστου 2010
3. Σταύρος Τζίμας, Χαμηλοί τόνοι στη λειτουργία της Σουμελά, Καθημερινή, 04-07-10
4. Χατζηεφραιμίδης 2010,δ100

3,2Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Βέροιας

Η **Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Βέροιας** βρίσκεται στους πρόποδες των Πιερίων δίπλα στον ποταμό Αλιάκμονα και 20 χιλιόμετρα από την πόλη της Βέροιας.

Είναι μία ιστορική Μονή η οποία φημολογείται ότι υπάρχει σαν Ιερά Σκήτη από τον 9ο-10ο αιώνα. Σαν μονή λειτούργησε τον 14ο αιώνα και ανήκει στην Ιερά Μητρόπολη Βέροιας, Ναούσης & Καμπανίας. Από την Μονή πέρασαν μεγάλοι Άγιοι της Ορθοδοξίας μας όπως ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, ο Άγιος Διονύσιος ο εν Ολύμπω, ο Άγιος Θεωνάς, ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, ο Όσιος Αντώνιος και ο Όσιος Θεοφάνης. Το 1822 πυρπολήθηκε ολοκληρωτικά από τους Τούρκους και το μοναδικό κτίσμα που σώθηκε είναι το παρεκκλήσι της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος κάτω από το βράχο. Η Μονή ανοικοδομήθηκε μέχρι το 1830 και διατηρεί τη μακεδονική αρχιτεκτονική της. Σώζονται πολλά ιερά λείψανα πολλών μεγάλων Αγίων. όπως η Τίμια Κάρα του Αγίου Κλήμης Αχρίδος.

Το 1986 ο ηγούμενος Αρχιμ.Γρηγόριος Σοφός αναλαμβάνει μαζί με λίγους πιστούς την ανακαίνιση της Μονής και καταφέρνει να την ξανακάνει λειτουργική Μονή.

Σήμερα η Μονή λειτουργεί ως Ανδρώα και εγκαταβιώνουν σ' αυτή 3 Μοναχοί. Ηγούμενος είναι ο Αρχιμανδρίτης Πορφύριος Μπατσαράς.

3,3 Μονή Παναγίας Δοβρά

Η **Μονή Παναγίας Δοβρά** βρίσκεται 5,5 χλμ βορειοδυτικά από το κέντρο της Βέροιας επάνω στις πλαγιές της οροσειράς του Βερμίου και ανήκει στην Ιερά Μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας. Βρίσκεται σε τοποθεσία που είναι κατάφυτη και έχει πανοραμική θέα πάνω από τον κάμπο της Μακεδονίας. Ο ναός της μονής που χρονολογείται τον 12ο αι. μ.Χ. είναι αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου, ενώ την ονομασία της την οφείλει στο χωριό Δοβρά του Βερμίου που καταστράφηκε από τους Τούρκους ^[1].

Λειτουργησε συνεχώς μέχρι το 1822, οπότε και μετατράπηκε σε επαναστατικό κέντρο. Τότε μετά από συνάντηση οπλαρχηγών των περιοχών της Ημαθίας, Πέλλας, Κοζάνης, και Καστοριάς στη μονή ανακηρύχθηκε ο αρματολός Τάσος Καρατάσος ή Γεροκαρατάσος ή «Γέρος του Βορρά» (1764-1830) ως γενικός στρατιωτικός αρχηγός των επαναστατημένων δυνάμεων. Οχυρωμένοι στις 12 Μαρτίου 1822 ο Καρατάσος μαζί με άλλους συμπολεμιστές του, αγωνίστηκαν επιτυχώς εναντίον των Τούρκων στην μάχη της Δοβρά. Το μοναστήρι καταστράφηκε μετά από την ανεπιτυχή επανάσταση στην Μακεδονία το 1822, οπότε και πυρπολήθηκε. Ξαναχτίστηκε τελικά το 1844.

Τον 20ο αι. πλέον, στην έκταση της πρώην μονής λειτούργησε υπό την εποπτεία του Εθνικού Οργανισμού Προνοίας η Παιδόπολη Βεροίας με την ονομασία «Καλή

Παναγιά» (Δεκ. 1950-1986). Μετά το 1986 οπότε και η παιδόπολη παύει να λειτουργεί, οι εγκαταστάσεις της εγκαταλείπονται μέχρι και το 1995, οπότε και επανιδρύεται ως ανδρώα κοινοβιακή μονή. Εντός της έκτασης της μονής λειτουργούν οι κατασκηνώσεις της μητροπόλεως καθώς και το εκπαιδευτικό Κέντρο Βυζαντινών Τεχνών.

Πρόσφατα έχουν ξεκινήσει οι εργασίες ανέγερσης ιερού ναού αφιερωμένου στον άγιο Λουκά αρχιεπίσκοπο Συμφερουπόλεως, του οποίου ιερά λείψανα κατέχει η Μονή.

1. *Αναστάσιος Καρατάσος (Γεροκαρατάσος 1764-1830) «Γεννήθηκε στο ... Βερμίου.», ανακτήθηκε στις 3 Ιανουαρίου 2009*

Φωτογραφικό υλικό

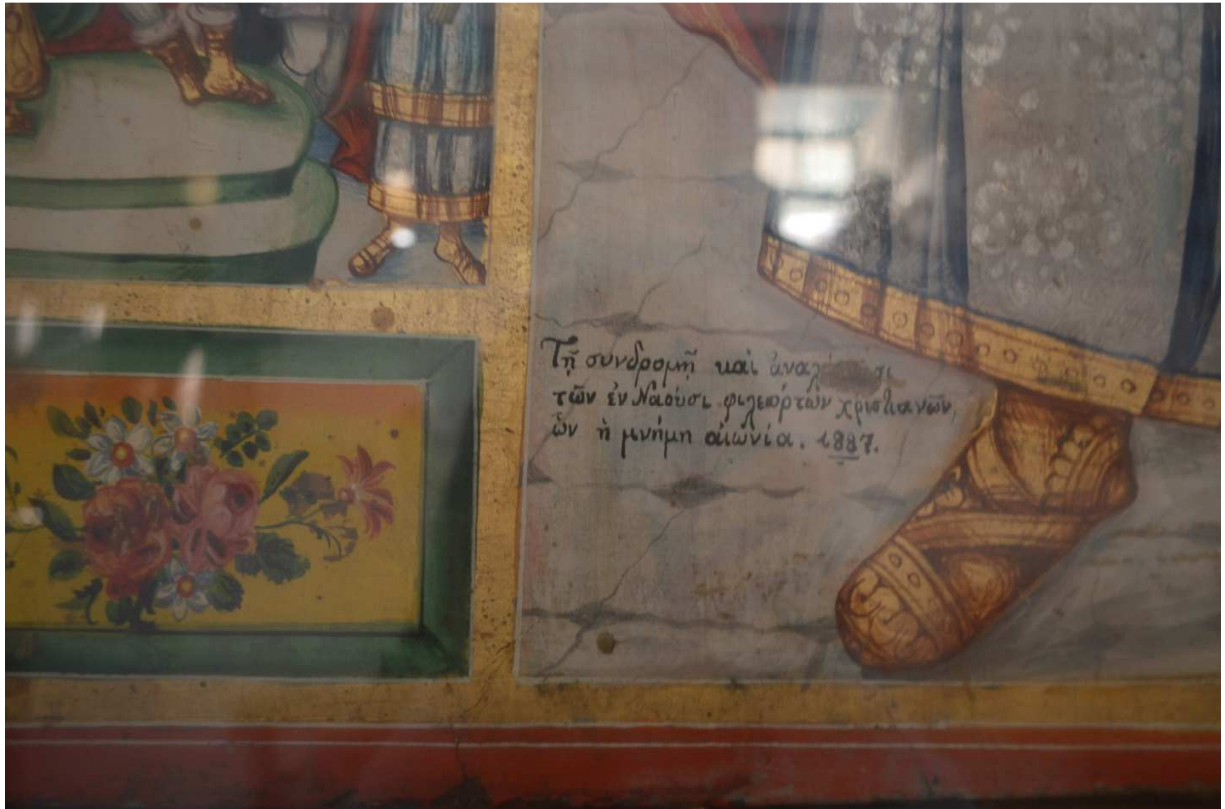
Ιερός ναός κοιμήσεως Θεοτόκου Νάουσας.

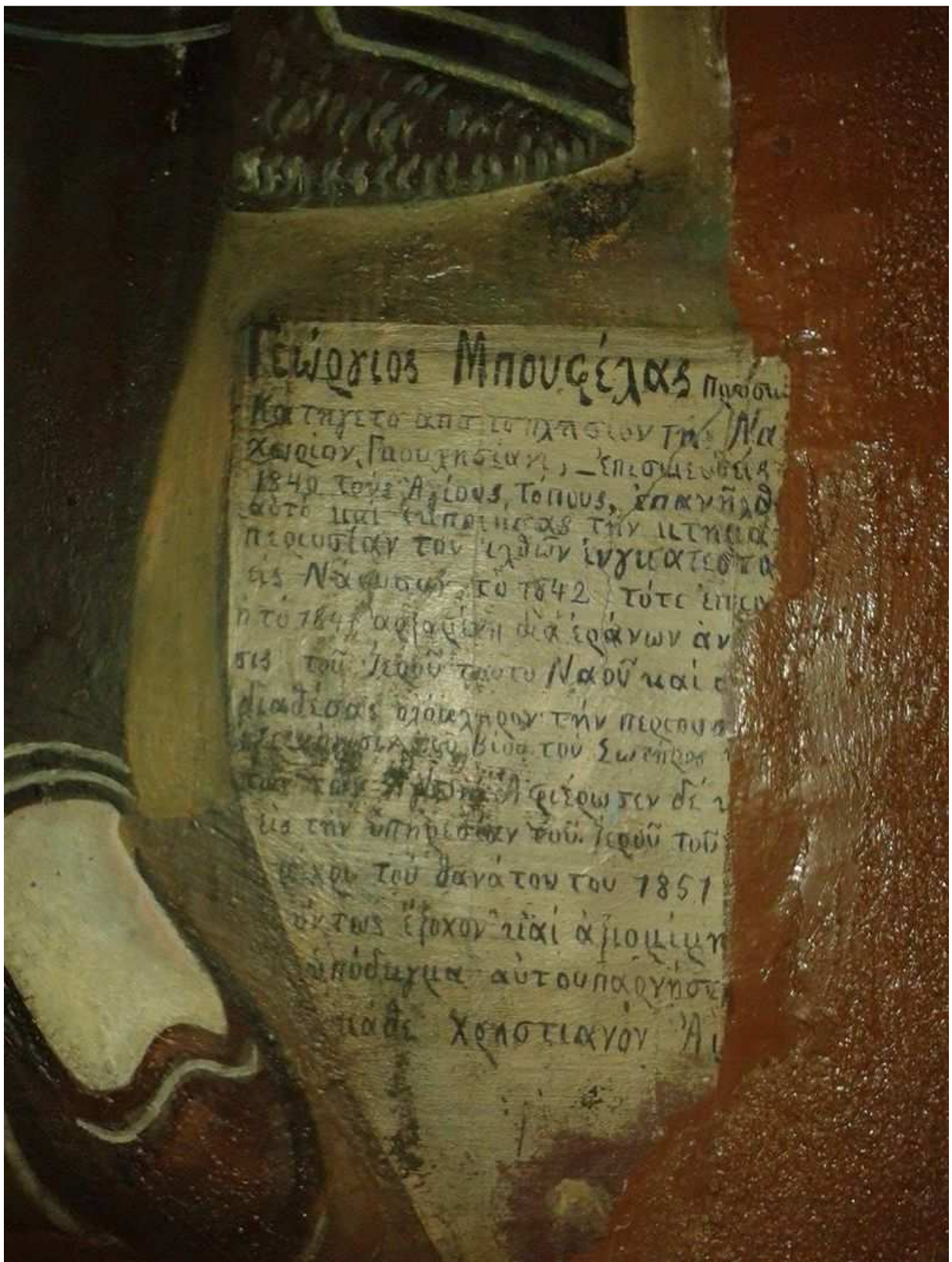

Ναός Τιμίου Προδρόμου Νάουσας (Μέσα Πρόδρομος) (ΝΑΟΥΣΑ)

Ιερά μονή του Τιμίου Προδρόμου

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΔΟΒΡΑ ΒΕΡΟΙΑ

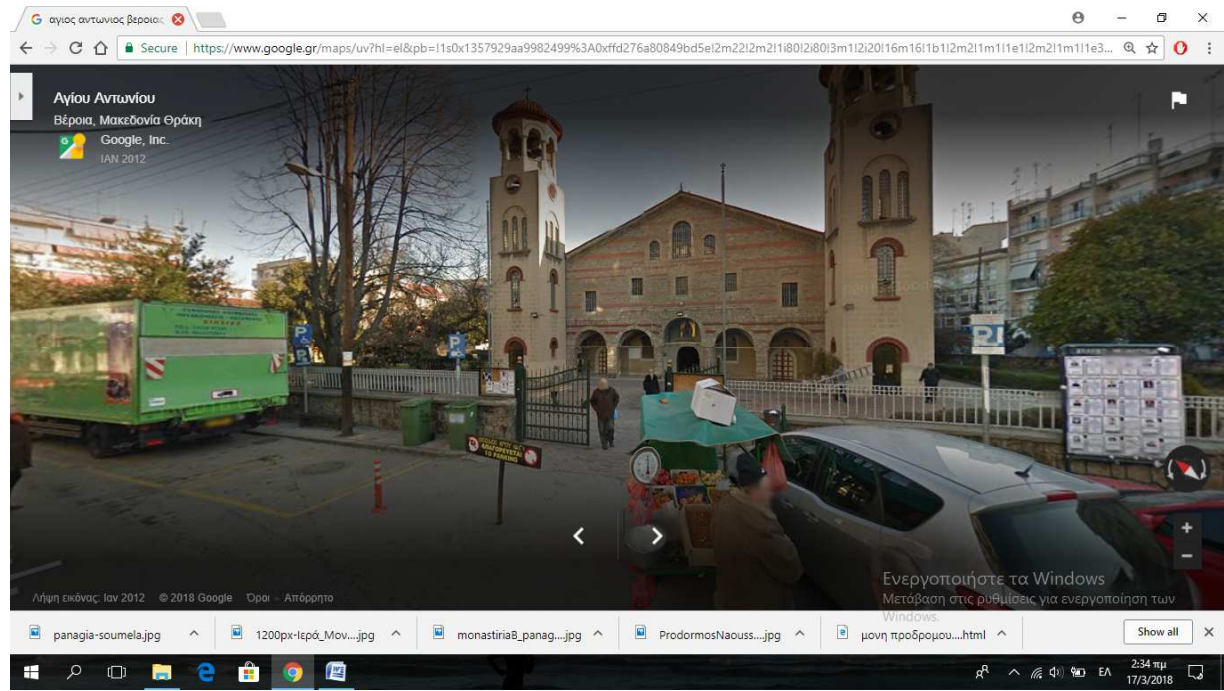
ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑ

ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΟΥΜΕΛΑ

ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΠΑΛΑΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Επίλογος συμπεράσμα

Όπως είδαμε και παραπάνω, η προσφορά της ελλαδικής Εκκλησίας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου (στις περιοχές της Νέας Ελλάδας) είναι πολύ σημαντική. Τόσο στον πολιτιστικό όσο και στον πνευματικό τομέα η προσφορά της Εκκλησίας αποτέλεσε τον ακρογωνιαίο λίθο στην ανάπτυξη του τόπου.

Μια μικρόγραφία αυτής της σημαντικής και πολυσχιδούς προσφοράς εντοπίζεται και στην Ημαθία και ειδικότερα στις πόλεις Βέροια και Νάουσα όπως είδαμε στην εργασία.

Έγινε εμφανές ότι η Εκκλησία στην Ημαθία σε όλες τις ιστορικές φάσεις και σημαντικές στιγμές της ελληνικής μας Μακεδονίας, έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο.. Σαφή δείγματα προσφοράς του περασμένου αιώνα η προσφορά των μοναστηριών της Ημαθίας τόσο στην ένοπλη φάση του Μακεδονικού Αγώνα, όσο και η προσφορά του κλήρου την περίοδο της κατοχής.

Βιβλιογραφία

- ✚ Οικονόμου Αλέξανδρος (2001). «Το μετόχι του Τιμίου Προδρόμου στη Νάουσα (Μεγάλος Πρόδρομος)». Νιάουστα (95-96): 24-34.
- ✚ Μπάιτσης Τάκης (1980). «Ο αγιογράφος Χριστόδουλος Ματθαίου». Νιάουστα (11): 48-50.
- ✚ Ιστορικά Τοπικά, Βαλσαμίδης Μανώλης (2009). ΨΗΦΙΔΕΣ τόμος 3. Νάουσα: Βαλσαμίδης, σελ. 144.
- ✚ Στογιόγλου Γεώργιος (1999). "Η εκκλησία και τα σχολεία στη Νάουσα" στο Νάουσα 19ος - 20ος αιώνας. Νάουσα: Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας, σελ. 43-44.
- ✚ Χατζηδάκης Μανώλης (1987). Έλληνες Ζωγράφοι μετά την άλωση. Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, σελ. 273.
- ✚ Κυριακίδης Παύλος (2000). «Εκκλησίες του 19 αι. στη Νάουσα Ιερός Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου (Παναγία)». Νιάουστα (92): 24-25.
- ✚ Βαλσαμίδης Εμμανουήλ (1996). Η παιδεία στη Νάουσα μετά την καταστροφή του 1822. Νάουσα, σελ. 47.
- ✚ Για τον αγιογράφο αυτόν και τον πατέρα του Γεώργιο βλ. Βαρσαμίδης, Αθανάσιος (1995). Κοινωνική και οικονομική ζωή της Εράτυρας (Σελίτσας) το 19ο και τις αρχές του 20ου αιώνα. Θεσσαλονίκη: Ένωση Ερατυραίων Θεσσαλονίκης, σελ. 44..
- ✚ Για μια άλλη εικόνα της Παναγίας που φιλοτέχνησε ο Μανουήλ Ζωγράφος στην ευρύτερη περιοχή της Ημαθίας (συγκεκριμένα στο Γιδά), βλ. Μοσχόπουλος, Γιάννης (1995). «Μανουήλ ο Γεωργίου Ζωγράφος εκ Σελτίτσας και η εικόνα της Παναγίας του 1843 στο Γηδά.». Νιάουστα (73): 161 και 166.
- ✚ Παύλος Κυριακίδης (1998). Εκκλησίες του ΙΘ΄ αιώνα στη Νάουσα. Νάουσα: Μεταπτυχιακή 1. Ιερά Μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας
- ✚ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗ 3.
www.synaxarion.gr

- ✚ ΤΟ ΣΥΝΑΞΑΡΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ εργασία, Τμήμα Θεολογίας, ΑΠΘ, σελ. 34 σημ.70.
- ✚ «Ιερός ναός Αγίου Γεωργίου : οι αγιογραφημένοι ναοί του 19ου αιώνα στη Νάουσα [περιέχεται στο Νιάουστα τχ.93 (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2000) σ.23-34»]. medusa.libver.gr. Ανακτήθηκε στις 2016-04-10.
- ✚ Ζάλιος, Χρήστος (Μάιος-Άυγουστος 2013). «Τα Λευκάδια Νάουσας (2^ο μέρος) Περίοδος τουρκοκρατίας». ΧΡΟΝΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ (20): 31-38.
- ✚ Ζάλιος, Χρήστος (Ιανουάριος-Απρίλιος 2012). «Η παραδοσιακή φορεσιά των χωριών του κάμπου της Νάουσας». ΝΙΑΟΥΣΤΑ (138): 29-30.
- ✚ Βαλσαμίδης Μανώλης (2009). Ψηφίδες. Ιστορικά Τοπικά. Νάουσα, σελ. 145.
- ✚ Κυριακίδης Παύλος (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2000). «Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου». ΝΙΑΟΥΣΤΑ: 32-33.
- ✚ Κυριακίδης Παύλος (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2000). «Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου». ΝΙΑΟΥΣΤΑ: 32.
- ✚ Κυριακίδης Παύλος ((Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2000)). Νιάουστα.
- ✚ Μαρία Αντωνιάδου, Λειτουργία στον Πόντο μετά 88 έτη, Το Βήμα, 9 Ιουνίου 2010
- ✚ Αριστοτελίας Πελώνη, Τουρκικές προσδοκίες από την Παναγία Σουμελά, Τα Νέα, 7 Αυγούστου 2010
- ✚ Σταύρος Τζίμας, Χαμηλοί τόνοι στη λειτουργία της Σουμελά, Καθημερινή, 04-07-10
- ✚ Χατζηεφραιμίδης 2010,σελ. 100

✚ Αναστάσιος Καρατάσος (Γεροκαρατάσος 1764-1830) «Γεννήθηκε στο ... Βερμίου.», ανακτή 1. Ιερά Μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας

✚ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.